

Uitgegeven door de Imkersbonden van de ABTB en de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de NCB, en de VBBN

5/1
januari
1996

bijen

MAANDBLAD VOOR IMKERS

bijen

Van de redactie

Maandblad voor imkers ISSN 0926-3357

Jaargang 5, nummer 1, januari 1996

Uitgegeven door de Imkersbonden van de Aartsdiocesane Boeren- en Tuindersbond (ABTB) en van de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), de Bond van Bijenhouders van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB) en de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland (VBBN)

Hoofdredacteur J. Beetsma

Redactie M.L. Boerjan, F.P. Bohlmeijer, A. M. Kuypers, M. Schyns en W. Wieleman.

■ **Vaste medewerkers** W. Bohlmeijer-Mans, M.J. van Iersel, N. de Jong, A. Neve, K. Zoet.

Redactiesecretaris M.J.E.M. Canters

Postbus 198, 6720 AD Bennekom

Telefoon 0317 42 24 22

Telefax 0317 42 41 80

Financiële administratie

Spoorlaan 350, 5038 CC Tilburg

Telefoon 013 583 63 50

Bankrelatie RABO-bank Tilburg,

rekeningnummer 18.52.12.077, ten name van 'Bijen'.

Postbanknummer van de bank 1088813

'Bijen' verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de eerste van de maand (de juli- en augustus nummers worden gecombineerd).

Oplage 10.000

Tarieven voor handelsadvertenties: op aanvraag bij de redactiesecretaris.

Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod':

f20,00 per 20 woorden, elk extra woord f0,50

Betaling bij opgave.

Alle in 'Bijen' gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.

Overname van artikelen en illustraties alleen met toestemming van de redactie en dan met bronvermelding. Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk zes weken voor de maand van plaatsing aan de redactiesecretaris worden opgestuurd. Tekst bij voorkeur op een diskette insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's.

Vormgeving en opmaak

Grafisch Atelier Wageningen

Druk

Drukkerij Modern b.v., Bennekom

Onbegrijpelijk, maar 1995 is alweer voorbij. We wensen alle lezers een heel goed 1996 toe.

Het afgelopen jaar was een prima honingjaar, hoewel het voorjaar zich wat minder liet aanzien, de zomer maakte dit helemaal goed. In dit nummer starten we met een nieuwe rubriek: 'Nieuws van de Ambrosiushoeve'. De berichten van de Ambrosiushoeve willen we zeer in uw aandacht aanbevelen. In de korte tijd dat ik in de redactie van het maandblad Bijen zit, kan ik constateren dat de respons van de lezers zeer levendig is. Wij hopen dat alle imkers daar hun voordeel mee doen. Toch zit in het aantal lezers niet direct een stijgende lijn. Een goed PR-beleid over het bijhouden in uw eigen omgeving is zeer in het belang van ons allen. Onze speciale dank aan mevrouw M. Canters voor de redactie-ondersteuning, Grafisch Atelier Wageningen voor de vormgeving en opmaak en Drukkerij Modern b.v. te Bennekom voor de vermenigvuldiging. Ook in 1996 hopen wij weer op hen te kunnen rekenen. Namens de redactie, **Wim Wieleman**.

Inhoud

Studiedag NCB-imkers	F. Peter Bohlmeijer	3
Kleurrijk Mexico (slot)	Marion Vredeling	6
Imkerpraktijk: bedrijfsmethode	M.J. van Iersel	7
Bij en plant in beeld: Stinkende ballote	Arjen Neve	8
Van imker tot imker	Ko Zoet	10
Blad over koninginnteelt		11
Perspektieven voor heide-imker	J.J. Speelziek	12
Snippers	Wilma Bohlmeijer-Mans	13
Wel of niet allergisch (interview)	Ab Kuypers	14
De lezer schrijft		
Aan de Ambrosiushoeve	W. Braam	16
Minder leden, hoe zo?	Allan Reeder	16
Wintersterfte door aardstralen 1	J.J. Speelziek	17
Wintersterfte door aardstralen 2	A.P. Kole	18
Nieuws van de Ambrosiushoeve		
Nieuw jaar, nieuwe rubriek	Christ Smeekens	19
Verenigingsnieuws ABTB		
Verslag Studiedag ABTB	Rien Veldkamp	20
Verenigingsnieuws VBBN		
Cursus honingkunde		21
Studiedag bijengezondheidszorg		21
Wat doet VBBN voor de leden?	Heyta v.d. Reijden	21
Verslag themadag honing	Heyta v.d. Reijden	23
Verslag Hoofdbestuur	Heyta v.d. Reijden	24
Onderscheidingen	Marga Canters	25
Uit de PC van de voorzitter	Dick Vunderink	25
Familieberichten		26
Studiedagen		27
Cursussen		28
Kalender		30
Vraag en aanbod		31
Adressen		31

Bij de voorplaat: Reconstructietekening van Ah Muzencab, de bijengod zoals afgebeeld in een tempelfront in Tulum.

De Studiedag van de Bond van Bijenhouders NCB

Bestuivende insecten thema van traditionele studiedag

F.P. Bohlmeijer

Jaarlijks houdt de Bond van Bijenhouders NCB een Studiedag. Een dag niet alleen voor de imkers, ook voor de partners zijn activiteiten in het programma opgenomen.

Maar bovenal is het een dag waar de imkers uit Brabant en daarbuiten elkaar ontmoeten. Bijen bezocht de Studiedag op 11 november 1995 en geeft de lezer een idee wat er op die dag te doen was.

Bijen en andere bestuivende insecten

Het onderwerp van deze 12e Studiedag was 'Bijen en andere bestuivende insecten'. Dit onderwerp kwam aan de orde bij de lezingen, in de postersessie en in de workshop. Voor de partners die de imkers vergezelden was er een speciaal programma waarin een beroep werd gedaan op de creatieve kwaliteiten van de deelnemers.

Op 11 november kwamen ruim 200 imkers, voor een deel vergezeld van hun partner naar de MAS in Boxtel. Bij de ontvangst kregen alle deelnemers het programma met een samenvatting van de lezingen uitgereikt. Dat was ook het moment dat de monsters voor de keuring van honing, was en mede werden ingenomen.

Onder het genot van een kop koffie konden de deelnemers in afwachting van de officiële opening van de Studiedag, alvast de posters en de uitstallingen in de workshop bekijken.

De Brabantse Kampioen Imker

Een jaarlijks terugkerende happening is het bekendmaken van de uitslag van de Bijenteeltbedrijfs-wedstrijd die in het afgelopen jaar is gehouden. Ook deze keer wist Cees Roelen, voorzitter van de Bond, weer op originele wijze de spanning op te bouwen, voordat hij aan Cees van Galder de Kampioensbeker uitreikte. Omdat Cees drie jaar achter elkaar de beker in de wacht wist te slepen, komt deze nu definitief in zijn bezit. Reserve Kampioen werd J. Verhoeven uit Oisterwijk en Mia van der Heyden uit St. Hubert werd derde.

Dagvoorzitter Harrie Weijnenborg benadrukte in zijn openingswoord het economisch belang van de bijenteelt. Maar in het Natuurbeschermingsjaar 1995 past het ook de waarde van de bijen en de andere bestuivers voor natuur en milieu een extra accent te geven.

De kampioenen, v.l.n.r. Mia van der Heyden, Cees van Galder, Jan Verhoeven

De lezingen

De inleiders hebben tijdens de Studiedag een zware taak. Iedere lezing wordt drie keer gegeven, steeds voor een groep van dertig tot veertig imkers.

De imkers hadden deze keer de moeilijke opgave om een keus te moeten maken uit drie van de vijf lezingen die werden gegeven.

- Lei Hensels wist zijn publiek te boeien met zijn verhaal over de inzet van bijen bij de bestuiving van cultuurgewassen.
- Pieter Oomen van de Plantenziektkundige Dienst vertelde hoe de procedure is om tot toelating van een gewasbeschermingsmiddel te komen. Hij gaf een analyse van de meldingen van spuitschade over de laatste vijf jaar en hoe op basis van deze gegevens spuitschaden redelijk onder controle is gebracht.
- Peter van Breugel besteedde aandacht aan de relatie tussen de solitaire en de honingbijen. Hij pleitte ervoor om bij drachtverbetering een grote

De stand van het Hommelproject

- 4 diversiteit na te streven. De specifieke wensen van veel solitaire bijen komen dan beter aan bod. De mogelijkheden om nestgelegenheid voor de wilde bijen in de eigen omgeving te scheppen, kwam ook uitgebreid aan de orde.
- Arie Koster hield een enthousiast betoog over drachtverbetering. Hij hield zijn gehoor voor dat bloemen niet alleen goed voor de bijen zijn, maar ook bijdragen aan de positieve waardering voor de natuur bij de mensen. Hij illustreerde zijn stelling met een serie fraaie dia's.

De noodzaak om een grote diversiteit aan bijen te behouden werd door Aad de Ruijter toegelicht. De Ambrosiushoeve coördineert het wetenschappelijk onderzoek in Europa! Hij gaf een goed overzicht van de mogelijkheden en de beperkingen van de inzet van de verschillende bestuivers, bijen, hommels, vlinders en solitaire bijen.

Dankzij betrekkelijk kleine groepen was er voldoende ruimte voor discussie tussen de inleider en zijn gehoor.

Het creatieve programma

Terwijl de imkers bij de lezingen zaten, waren de anderen druk bezig met bloemschikken of aquareleren. Onder leiding van Leo van Dinther waren de dames druk in de weer om allerlei takken, bessen en bloemen om te toveren in fraaie bloemstukken.

Bij Jo Hagenburg werden met waterverf en penseel allerlei onderwerpen uit de natuur, vlinders, bijen en hommels, en bladeren met veel verve op papier neergezet. Veel onvermoed talent werd ontdekt.

Workshop en postersessie

De verschillende onderwerpen in de workshop trok-

Arie Koster in actie

ken veel belangstelling. Vooral tijdens de lunchpauze werd er druk gediscussieerd bij de verschillende stands.

Regelmatig waren er imkers te vinden bij de diapresentatie over Amerikaans vuilbroed.

Ook de 'andere' bestuivende insecten kwamen ruimschoots aan bod. De Vlinderstichting was er met een voorlichtingsstand. Voor de KNNV (Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging) presenteerde Manja Kwak en enkele collega's de resultaten van het hommelsonderzoek.

De uitstalling van literatuur over en materialen voor het huisvesten van solitaire bijen van Peter van Breugel vormde een waardevolle aanvulling op zijn lezing.

Het IKC gaf, bij monde van Christ Smeekens in de postersessie veel informatie over het economisch nut van de bijen bij de productie van land- en tuinbouwgewassen. Ook werd aandacht besteed aan het onderzoek op de Ambrosiushoeve.

En natuurlijk ontbrak de heer J. Versteeg van de 'Vrienden van Ambrosiushoeve' met zijn informatiestand niet. Het was moeilijk om daar weg te komen zonder een set kaarten te hebben gekocht.

Voor zijn onvermoeibare promotie van de

Heeft de jury haar werk goed gedaan?

Ambrosiushoeve kreeg hij van de voorzitter van de Bond een bos bloemen aangeboden.

En in het midden van al dat gedoe zat Jan Visser op zijn 73ste verjaardag rustig korven te vlechten.

Drachtplanten

Een jaarlijks terugkerende activiteit is de Drachtplantenbeurs. Imkers kunnen hier zelf meegebrachte drachtplanten verkopen of ruilen. Maar ook zijn er altijd enkele handelsinstellingen die hun materiaal te koop aanbieden. Dit jaar werd voor de eerste keer een wedstrijd gehouden in het herkennen van drachtplanten. Het bleek geen eenvoudige opgave, toch wisten vier deelnemers 18 van de 20 planten goed te herkennen. De gelukkigen gingen naar huis met een fraaie drachtplant.

De honingkeuring

In stille afzondering waren de honingkeurmeesters onder voorzitterschap van Mari van Iersel 's morgens druk bezig de 54 inzendingen honing, mede, was en sierwerk te keuren. Ook dit jaar slaagden ze er in om met de lunchpauze klaar te zijn en de tentoonstelling van de inzendingen in te richten. Verschillende imkers deden het werk van de keurmeesters nog eens dunnetjes over.

Aan het eind van de Studiedag werd de uitslag bekendgemaakt. Alhoewel het Bondsbestuur het gevoel had dat er teveel 1ste prijzen waregevalen, vond voorzitter Van Iersel dat de schuld niet bij de jury lag, maar dat de inzenders hier zelf voor hadden gezorgd.

De lunchpauze

's Morgens hadden de partners van de bestuursleden ijsverig de 500 broodjes gesmeerd en met kaas en ham belegd. De conciërge Henk had voor de soep en de worstebroodjes gezorgd. Het uitreiken van de

lunch verliep zoals gewoonlijk vlot. Ook maakten veel imkers gebruik van de mogelijkheid om even een luchtje te gaan scheppen en een bezoek te brengen aan de Honingzemerij 'Het Zuiden' om hun voorraden imkersmaterialen aan te vullen.

Directeur Henk van Laarhoven en zijn staf hadden er handen vol werk aan, maar vonden toch de tijd om iedere bezoeker een aardige attentie mee te geven.

De afsluiting

Ook aan een Studiedag komt een einde.

Dat kreeg deze keer een speciaal tintje omdat de voorzitter van de Bond de Bijenkrant, een speciale uitgave ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Bond presenteerde. Het eerste exemplaar werd uitgereikt aan de redacteur van Bijen.

Daarna kregen een aantal medewerkers, de inzenders van siervlechtwerk, de huishoudelijke staf een attentie aangeboden.

Met de traditionele verloting van drachtplanten werd de Studiedag besloten.

Een studiedag waar iedereen iets van zijn gading kon vinden en die misschien beter een 'Ontmoetingsdag voor imkers' genoemd kan worden.

Het organiserend comité en de 35 personen die op welke wijze dan ook hun medewerking aan de Studiedag hadden gegeven, hadden in ieder geval eer van hun werk.

Foto's F. Peter Bohlmeijer

Kleurrijk Mexico: land van maïs en honing 2

Marion Vredeling

Gebruik van bijenwas

In het prehispaanse Mexico werd de bij zeer gewaardeerd, niet alleen om z'n honing maar ook om de bijenwas. Nog steeds gelooft men in Yucatan dat zwarte was van de angelloze bij veel kracht heeft als offergave. Deze offers worden dan gebracht in de vorm van zwarte kaarsen. Witte commerciële kaarsen, waarvan men gelooft dat ze geen ziel hebben, komen 6 hiervoor niet in aanmerking.

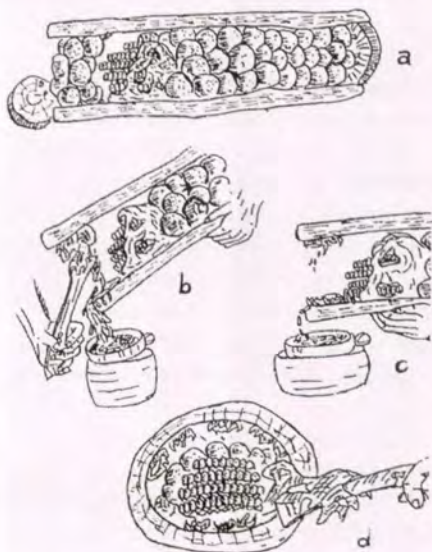
Overige indiaanse bijenhouderij in Mexico

Ook in andere delen van Mexico was ten tijde van de Spaanse verovering de bijenteelt met angelloze bijen in zwang; voor de Azteken waren honing en bijenwas gewaardeerde handelsartikelen. En er zijn aanwijzingen dat ook hun voorgangers, de Tolteken, een hoge waardering hadden voor bijen: zij geloofden dat de zielen in insecten veranderen en er zijn bronnen die vermelden dat dit insect een honingbij zou zijn. Er wordt daarbij verwezen naar een 'bijen-ziel', wat wellicht aangeeft dat de 'Bijen God' een mogelijke vorm is voor de ziel.

In de meeste staten van Mexico worden bijenwoningen gemaakt van organisch, verteerbaar materiaal (bamboe, geweven palmbblad, hout). Maar met name in de staten Hidalgo en Veracruz, wordt gebruik gemaakt van aardewerken potten. In Hidalgo zijn de potten zelfs beschilderd (zie foto) en ze worden net als in Veracruz bevolkt door kleine zwarte angelloze bijen (*Scaptotrigona mexicana*). Het houden van bijen in deze potten is in Latijns-Amerika een

uitzondering. In een artikel van 1942 merkt Foster op dat 'aardewerken potten algemeen waren in Columbia in de laatste helft van de 16e eeuw, maar dat er geen voorbeelden bekend zijn uit de moderne tijd, noch zijn er archeologische voorbeelden bekend.' Omdat aardewerken bijenwoningen in Latijns-Amerika dus zeldzaam zijn, is het des te meer de moeite waard om onderzoek te doen in de gebieden waar ze nog

Doorsnede van een bijenwoning van de Melipona beecheii. De grote bolvormige cellen zijn de 'honingpotten'. De kleinere broedcellen worden in etages gebouwd.

voorkomen; deze vorm van bijenhouden is niet alleen interessant omdat het wijst op ware domesticering, maar bovendien is het mogelijk dat er in de toekomst archeologische voorbeelden worden gevonden, waardoor nieuwe aanknopingspunten 'bloot komen te liggen' voor het onderzoek naar de geschiedenis van de bijenhouderij in Mexico!

Marion Vredeling is bouwkundig ingenieur en werkt als beleidsmedewerker bij het bureau Studium Generale van de TU Delft. Over het bijen-onderzoek dat zij in Mexico doet, ten behoeve van een in de toekomst te verschijnen boek, geeft zij met dia's geïllustreerde lezingen. Inlichtingen: 010-4952927

Imkeren met een bedrijfsmethode

Om een goed resultaat te behalen, heeft de imker twee dingen nodig. Op de eerste plaats moet hij veel kennis hebben van zowel het bijenvolk en zijn ontwikkeling als van het drachtgebied. Op de tweede plaats heeft de imker een goede bedrijfsmethode nodig. De toepassing hiervan hangt in sterke mate samen met de kwaliteiten van het drachtgebied.

De bedrijfsmethode

Wat bedoelen we met het woord bedrijfsmethode? Een bedrijfsmethode is het volgens een standaard-procedure omgaan met de bijen om daarmee een bepaald doel te bereiken. Meestal een flinke honing-oogst. Het woord bedrijfsmethode suggereert dat het wel in orde komt als je de methode maar goed toepast. Een methode moet gezien worden als een richtlijn om te handelen en niet als een voorschrift dat klakkeloos moet worden toegepast. Een voorbeeld: Verenigen in het voorjaar is een vaste regel in de Aalstermethode, maar soms is een volk al zo groot dat het helemaal niet zo verstandig is om dat te doen. Het verenigen verstoort de harmonie in het volk en haalt de vaart uit de ontwikkeling. Daardoor levert verenigen per saldo minder honing op dan het nalaten ervan. Het vakmanschap van de imker is steeds weer beslissend. Er is een duidelijk verschil tussen vakkundig met de bijen omgaan en het volgens voorschrift toepassen van de bedrijfsmethode.

In beschrijvingen van de korfteelt kom je nooit iets tegen over bedrijfsmethodes. Korfimmers kenden dit begrip niet. Blijkbaar was er maar één methode: het korfimeren. Waar komen de bedrijfsmethoden vandaan? Een korte terugblik in de geschiedenis.

De ontdekking van de bijenruimte

Imkers zijn na de middeleeuwen lang bezig geweest met het probleem hoe men honing van een korf kon oogsten zonder volk en raten ernstig te beschadigen. De ontdekking van de bijenruimte door Langstroth was het antwoord op dit probleem. Men kon nu bijenwoningen ontwerpen met uitneembare raten, de zogenaamde losse bouw. Ook kon men nu onmiddellijk na een dracht de honing van die dracht oogsten. Dat was het grote verschil met korfimeren. De korf-imker oogst aan het einde van het seizoen. De kast-imker na een dracht. Om na een dracht te kunnen

slingeren moet het volk aan het begin van de dracht in topconditie zijn. Men ging nadenken over manieren om dit te bereiken en hieruit ontwikkelden zich geleidelijk aan methoden.

De bedrijfsmethode en het zwermen

De eerste methoden betreffen de zwermverhinderend. Het zwermen is een hinderlijk verschijnsel. Vlak voor de zomerdracht verliest het volk de helft van zijn bijen en daarmee zijn haalkracht. Een eerste stap om het zwermen aan te pakken werd gezet door Langstroth. Hij wist rond 1890 dat het zwermen enkele weken kon worden uitgesteld door ruimte te geven. Een volgende stap werd gezet door de Amerikaan Demaree. Hij bedacht in 1898 een vorm van omhangen. Open broed boven in de kast, de moeder met gesloten broed onder een rooster. Het doel van deze methode was het ontstaan van de zwermduft te voorkomen door de moeder aan de leg te houden. Ook werd hierdoor het aantal vliegbijen opgevoerd zodat een flinke honing-oogst werd verkregen. Deze manier van werken had zoveel succes dat we haar nu nog kennen onder de naam demareren. Een volgende stap werd gezet door tussen de beide broedbakken en boven het rooster een honingkamer te plaatsen. Tussen honingkamer en bovenbak werd een separator gelegd. De separator brengt een scheiding aan tussen het in tweeën gedeelde volk. Hiermee werd een nieuw element ingevoerd: het ontstaan van een nieuw volk in de bovenbak. Het nieuwe volk in de bovenbak krijgt na enige tijd eigen vliegbijen. Hieruit vloeit logisch voort dat men ging denken over manieren om deze vliegbijen bij het hoofdvolk onder de separator te krijgen. De Engelsman Snelgrove bedacht hiervoor het Snelgrovebord. Met een vernuftig systeem van drie paar vlieggaten brengt hij de vliegbijen van het volk boven naar het volk onder de separator om zo de haalkracht van het onderste volk te vergroten. Zo komen we in enkele regels van eenvoudig ruimte geven tot een gecompliceerde bedrijfsmethode. De geschetste ontwikkeling gaat uit van pogingen de zwermduft onder controle te krijgen. Er zijn ook methoden waarbij geprobeerd wordt zoveel mogelijk bijen in één kast te krijgen. Daarover de volgende keer meer.

De rubriek 'Voor beginners' van M.J. van Iersel zal in het vervolg verschijnen onder de naam 'Imkerpraktijken'.

Stinkende ballote

(*Ballota nigra* L. subsp. *foetida* Hayek)

Onaangename geur

De naam doet al vermoeden dat deze ballote soort geen aangename geur heeft. Het geslacht *Ballota* L. van de lipbloemfamilie (*Labiatae*) omvat ongeveer 25 soorten. De oorspronkelijke groeiplaatsen hiervan liggen in hoofdzaak in het Middellandse Zeegebied en in de Oriënt. Ook de enige in ons land voorkomende soort, een ondersoort van de *Ballota nigra* L., heeft 8 daar haar oorsprong liggen. Veel planten hebben hun verspreiding te danken aan de eigenschap dat ze geneeskrachtig zijn, waarom ze elders in cultuur zijn gebracht en later verwilderd. Zo ook met de stinkende ballote. De plant komt hier te lande algemeen voor in Zuid-Limburg, Zeeland, langs de grote rivieren en in de zuidelijke duinstreek. De plant houdt van een voedzame grond in een stoffig milieu. Groeit alleen maar op open plaatsen waar zij weinig concurrentie van andere planten te duchten heeft.

Breed uitstoelende plant

Stinkende ballote is overblijvend. De plant stoelt zich breed uit en heeft veel vertakte stengels. De bladeren, die kruisgewijs aan de stengels staan, zijn aan beide zijden behaard en hebben een getande rand. De bloei vangt in juni aan en gaat door tot in de herfst. De bloemen staan in losse schijnschermen in de oksel van de bladeren. De tweelippige bloemkroon is rood-violet. Aan het begin is de bloemkroon buisvormig. Er zijn twee lange en twee korte meeldraden, die tegen de bovenlip van de bloemkroon liggen en in het buisvormige deel in de bloemkroon zijn ingeplant. De bloemen zijn proterandrisch. Als de helmknoppen opengaan ligt de stamper met zijn aaneengesloten stempels nog tussen de meeldraden verscholen. Na verloop van tijd komt de stamper tussen de meeldraden tevoorschijn. Hij buigt iets naar beneden en de beide stempels buigen uiteen. Het stuifmeel wordt van bloem naar bloem gebracht via de rug van bezoekende insecten. Als we bijen in het volk terug zien komen met een bepoederde bovenzijde, dan hebben ze in veel gevallen dit type bloem bezocht. Onder het vruchtbeginsel ligt een kussenvormige discus, waarop zich, aan de voorzijde van de bloem, het nectarium bevindt. De vrijgekomen nectar wordt

beschermd door een ring van beharing aan het begin van het buisvormige deel van de bloemkroon gelegen.

Drie kiemopeningen

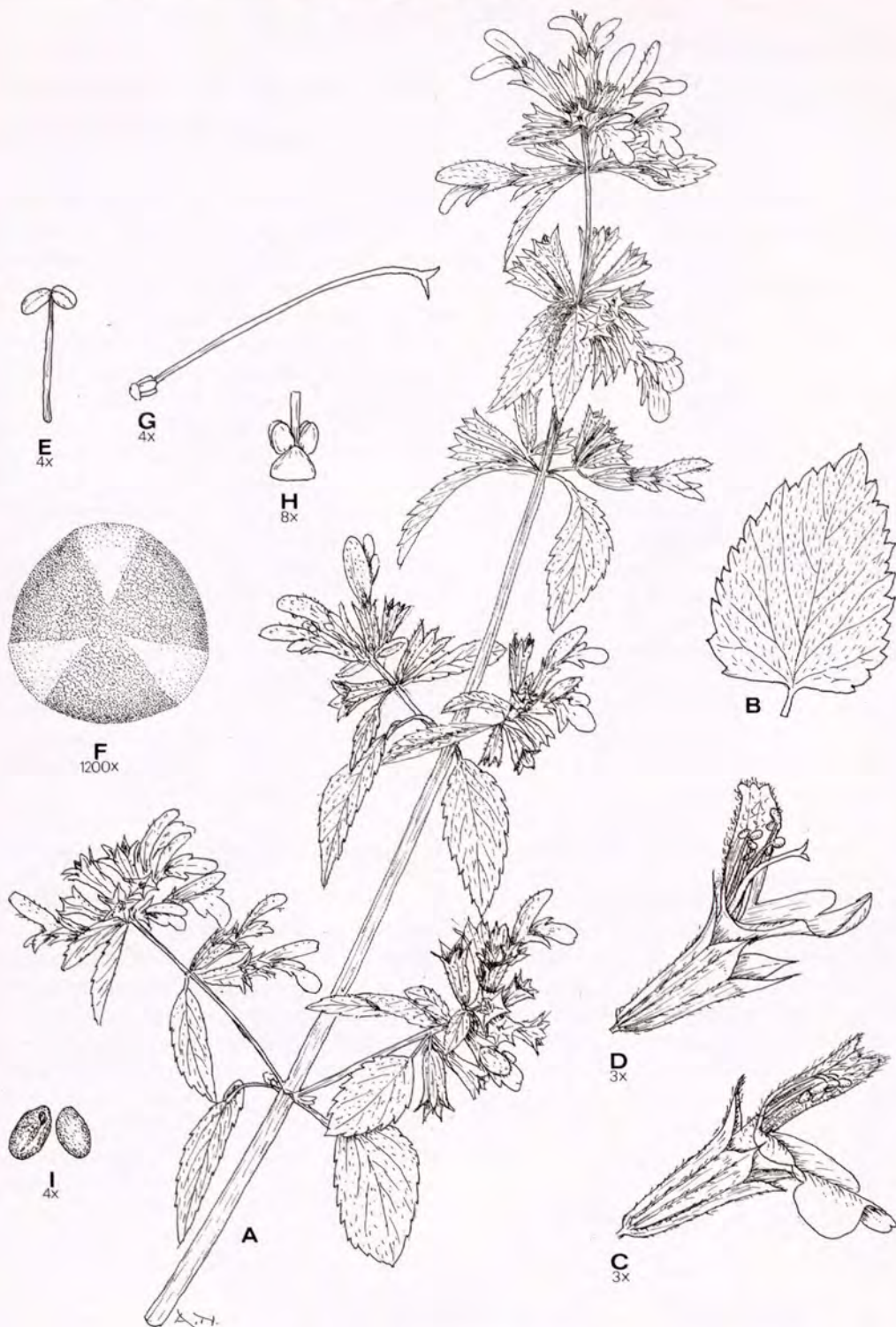
De stuifmeelkorrels hebben van boven (polair) gezien een afgeronde driehoekige vorm. Er zijn drie kiemopeningen die in de hoeken zijn gelegen. Dit is een van de hoofdvormen van de stuifmeelkorrels van de lipbloemfamilie. Regelmatige lezers van deze rubriek zal het zijn opgevallen dat er binnen de familie ook soorten zijn met zes kiemopeningen.

Bijenbezoek

De bloemen van de stinkende ballote moeten bij de bijen wel geliefd zijn want ze worden er druk door bezocht. Behalve honingbijen is er ook veel bezoek van wolbijen. Wat me opviel bij het insectenbezoek is dat de bloemen tegelijkertijd door bijen en wolbijen worden bezocht. Als wolbijen op een plant als bijvoorbeeld hartgespan (*Leonúris cardíaca* L.) vliegen, worden er geen andere bloembezoekers op de plant geduld. Op de stinkende ballote is dat niet het geval. Wel worden bijen regelmatig door wolbijen aangevallen.

Langdurige kiemkracht

De vruchten rijpen in de kelk, die ook na de bloei aan de plant blijft. Ze hebben de vorm van een nootje en de zaden blijven gedurende vele jaren hun kiemkracht behouden. Over het algemeen kiemen ze in de herfst.

Stinkende ballote (*Ballota nigra* L. subsp. *foetida* Hayek)

A bloeiwijze; B blad; C bloem in mannelijk stadium; D bloem in vrouwelijk stadium; E meeldraad; F stuifmeelkorrel (polair); G stamper; H vruchtbeginsel met nectarium; I nootjes.

Hand in eigen boezem

Met elkaar aan de slag om het imkertal te doen toenemen. Vanuit de regio's, de afdeling en de individuele imker, dus u en ik. Ai, Ai, wat schreef ik dat mooi in Bijen van oktober. Ik haalde een aantal voorbeelden aan om dat doel te bereiken maar, Ko Zoet, wat doe jij er zelf aan? In mijn afdeling Terschelling zijn we door een recente gebeurtenis net wakker geschud en blijkt dat vanaf midden jaren tachtig het ledental is teruggelopen van 46 naar 21 en daar gaat 'eilandwijd' iets aan gebeuren. Maar toch heb ik niet helemaal stil gezeten.

Op onze museumboerderij 'De Bijenworf' ontvangen we in de loop van het jaar vele honderden bezoekers en al snel vallen personen op met meer dan 10 normale belangstelling voor het bijengebeuren. Vanaf dat moment gedraag ik me als een werkster in het najaar die zich aan een dar vastklampt, alleen met de omgekeerde intentie. Nadat het plezier van bijenhouden uitvoerig uit de doeken is gedaan komt de vraag waar mijn prooi woont. Zwolle? Rotterdam? Dat is boffen. Deze afdelingen bezitten een of meerdere bijenparken waar een standplaats aanwezig is voor het eerste volkje. Zo ver is het voorlopig nog niet. Voordat je zelfstandig met bijen begint loop je een tijdje mee met een ervaren imker, een mentor. Aldoende leer je de fijne kneepjes van het vak en word je geleidelijk zijn derde en vierde hand. Valt het besluit 'doorgaan' dan kom je in aanraking met een heel oude traditie die inhoudt dat een beginner zijn eerste bijenvolk krijgt. Proef deze honing eens, zin in een glaasje mede? Op die manier heb ik het afgelopen seizoen een twintigtal personen enthousiast zien vertrekken, uiteraard met het prachtige boekje 'Bijen, Bloemen en Vruchten' en een aantal voorlichtingsfolders. Via het adres/telefoonnummer van de regiosecretaris uit hun woonomgeving, worden ze verder geholpen. Beste imkervrienden, stelt u ze niet teleur?

Edward E. Southwick

Een kast vol bijen is meer dan een houten bak met insecten. Het fascineert, leidt je gedachten naar zaken waar in het leven van alledag aan voorbij wordt gegaan. Het slaat ook banden, correspondentiebanden met andere imkers aan de overkant van die grote waterplas, de Atlantische Oceaan. Je kent ze niet, maar je spreekt dezelfde taal en communiceert met

elkaar. Toen ik de 'American Bee Journal' van september opensloeg bij mijn favoriete serie van Edward E. Southwick 'Bee Research Digest' voelde ik me koud worden. Dit schreef hij.

'Voor u ligt mijn laatste bijdrage voor deze rubriek. Als u dit leest, of wellicht de volgende maand, is mijn aardse bestaan overgegaan in hetgeen daarna volgt. Ik zal er niet over uitweiden, maar ik verlaat dit leven in harmonie met de bijbel en verwacht een nieuw leven tegemoet te gaan. Vrij van pijn, verdriet en tranen. De afgelopen jaren zijn een beproeving geweest maar ik wilde niet dat mijn fysieke situatie afbreuk zou doen aan de status van dat prachtige kleine diertje *Apis mellifera*. De afgelopen dertig jaar was ik in de ban van bijen en nooit gaf het aanleiding tot verveling, integendeel. Waarschijnlijk zal een verdere bestudering van dit kleine insect geen bijdrage leveren om de raadsels van kanker en andere ziekten op te lossen, maar ze is het ten volle waard. Vanwege de heerlijke honing, als belangrijkste bestuiver van tal van gewassen en niet te vergeten voor de talloze uren, dagen en jaren van fascinerend plezier voor onderzoeker en hobby-imker. De beste wensen voor al mijn bijenvrienden.'

Edward E. Southwick overleed op 22 augustus jl.

Sterfte onder linden

Het vraagstuk lijkt opgelost. Om het grote aantal dode insecten onder vooral laat in het jaar bloeiende lindebomen te verklaren maakt het 'giftige-nectar' scenario uit de jaren zestig plaats voor het 'geringe-nectar' scenario uit de jaren negentig. Het meest fascinerende van elk deelonderzoek is dat er steen na steen wordt aangedragen en dat leidt tot de voltooiing van het bouwwerk, de oplossing van het vraagstuk.

Door de Duitse onderzoekers kon de aanwezigheid van mannose, de voor bijen giftige suiker, in lindehoning niet worden aangetoond. Ook niet in de nectar van bomen waaronder regelmatig dode insecten werden gevonden. In het blad Science verscheen in 1960 een artikel waarin werd aangetoond dat de suiker mannose giftig was voor bijen en dat het in de nectar van een flink aantal soorten linden voorkwam. In Bee World uit 1977 besteedde Dr. Crane uitgebreid aandacht aan de sterfteverschijnselen en met nadruk werd gesteld dat de giftige werking van zowel pollen als nectar vooral optreedt in uitzonderlijk droge jaren.

De zomermaanden van 1976 behoren tot de droogste van de eeuw en in dat jaar kwamen de meeste berichten over sterfte van insecten binnen vanuit plaatsen met een goed doorlaatbare bodem. Puzzelt u even mee? In zeer droge jaren geringe nectarproductie, de nog aanwezige nectar zal een laag vocht- en hoog suikergehalte hebben. Wellicht dat de aanwezigheid van een geringe hoeveelheid mannose vooral gedurende zeer droge perioden, in de dan sterk geconcentreerde nectar, een voorname rol speelt. Tijdens uitzonderlijk droge perioden zullen de bijen ook elders weinig nectar kunnen vinden, dus honger alom, en dan ligt alles aardig in elkaars verlengde.

Het weer in januari

Over de periode 1961/1990 geldt als een normaal landelijk gemiddelde 44 uren zon, 62 millimeter neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van 4.5 graden.

Januari-maanden

Jaar	Zon uren	Neerslag (mm)	Max.temp. (°C)
1991	zr zonnig (82)	normaal	zacht (5,6)
1992	normaal	droog (34)	vrij zacht
1993	normaal	normaal	zeer zacht (8,2)
1994	normaal	zeer nat (98)	zeer zacht (7,4)
1995	zonnig	zeer nat (126)	zacht (6,5)

Was van oude raten

Aan het eind van elk bijenseizoen blijft er een flink aantal oude raten die echt niet meer gebruikt kunnen worden, over. De eenvoudigste manier om er van af te komen is uitbreken en opsturen naar een handelsinstelling. Voor een zonnemeter zijn ze niet geschikt. De meeste was wordt door de aanwezige coconnetjes opgezogen. Wil je toch zelf aan de slag, breek dan de raat in stukken, verwijder de ijzerdraadjes, doe de brokken raat in een zak en het geheel in een roestvrij vat met regenwater. Leidingwater kan ook, maar voeg dan aan elke 10 liter water een half kopje azijn toe. Leg op de bodem van het vat eerst een paar stenen. Vervolgens gaan we het geheel 'au bain marie' verwarmen op een gasstel of een vuurtje in de tuin. Houd de zak met was op z'n plaats door een zware steen of stok met aan onderzijde een plankje. Als het water kookt daarmee flink druk uitoefenen op de zak om de was er uit te persen. Om een niet gebarsten of gebroken plaat was te krijgen, het geheel gelijkmatig laten afkoelen. Snijd de waskoek los van de rand. Aan de onderzijde bevindt zich een laag vuil en die komt op de composthoop terecht. Veel succes. De eerste keer dat ik het op deze manier deed was gelijk de laatste.

Geraadpleegd

- Crane, Eva, Dead bees under Lime trees, Bee World Vol.58 (3): 129 (1977).
 Ruijter, A. de, Sterfte van hommels en bijen onder lindebomen, Bijen 4 (7/8): 218 (1995).
 Southwick, Edward E., Bees and me. American Bee Journal Vol. 135 (9): 626 (1995).
 Brown, Ron, Wax from old black combs. The Beekeepers Quarterly 41: 39 (1995).

bijen

KONINGINNETEELT

Kwartaalblad rond selectie, moerteelt en KI

In de afgelopen jaren groeide een goede samenwerking tussen de Selectiewerkgroep van de Vlaamse Imkersbond en enkele Nederlanders actief op het gebied van koninginneteelt, selectie en kunstmatige inseminatie. Noord en Zuid hebben die samenwerking vormgegeven door de gemeenschappelijke uitgave van het blad 'Betere bijen op onze standen'.

Naast technische artikelen over bovengenoemde onderwerpen brengt het blad informatie over relevante activiteiten en publicaties in Vlaanderen, Nederland en andere landen o.a. Duitsland, verder samenvattingen van nieuw onderzoek, gegevens over bevruchtungsstations, overlarfdagen en handige adressen.

Een nuttig blad dus voor elke imker die koninginneteelt ziet als onderdeel van zijn bedrijfsmethode.

Het blad kost f14,- voor 1996. Voor f25,- ontvangt men tevens de in 1995 verschenen vier nummers. Men kan zich abonneren door overschrijving van de abonnementsprijs op girorekening 23.84.288 t.n.v. J. Charpentier, 5258 TJ Berlicum, o.v.v. 'Betere bijen' abonnement 1996 (resp. 1995+1996). Voor België is de abonnementsprijs BEF 255, over te maken op rekeningnummer 000-0507535-31 t.n.v. J. Camerlinckx, Schuurlo 12, B-9880 Aalter.

Nieuwe perspectieven Veluwse heide-imker

J.J. Speelziek

Onlangs droeg PTT Telecom het beheer over een groot stuk natuurgebied, inclusief een 200 schapen tellende kudde met schaapskooi over aan Staatsbosbeheer (SBB).

Het 450 ha grote terrein, dat ongeveer voor de helft uit heide bestaat, ligt temidden van de boswachterijen Ugchelen-Hoenderloo en Kootwijk-Loobos van Staatsbosbeheer. Vandaar dat het voor de hand lag het beheer van dit internationaal belangrijke natuurgebied in handen te geven van SBB, temeer daar die instantie kan bogen op een eeuw beheerservaring.

Deze kudde van 350 Veluwse heideschapen zal het uitgestrekte natuurgebied, dat door deze samenwerking van beheer is ontstaan, integraal gaan begrazen. Daardoor zal de vergrassing van de heide worden tegengegaan en dat is hard nodig. Nu kan men in het terrein reeds goed zien waar de schapen al langere tijd grazen. Daar groeit veel meer jonge heide dan in het tot voor kort nog niet begraaide terrein van Radio Kootwijk. Deze beheersvorm zal ook de natuurwaarde in het gebied versterken. Overigens komen er al veel bijzondere dieren en planten voor, waarbij we denken aan de comeback van het Korhoen, de natuurlijke vijand van het vernielzuchtige Heidehaantje.

Voor de recreant heeft het gebied eveneens veel te bieden. Door de uitgestrektheid, het ontbreken van hekken en de rust en de stilte die er heersen is het een

uniek natuurgebied om in rond te dwalen. Vrijwel nergens anders in ons land is er sprake van een zo groot aaneengesloten natuurgebied van ca. 700 ha met ook nog een grof wild populatie.

Beide schaapherders Elbertsen en Bouwmeester, die in wisseldienst werken, kunnen dat bevestigen. Je kunt volgens hen gerust spreken van een toeristische trekpleister. Wij als imkers zien deze samenwerking van PTT Telekom met SBB als een gelukkig huwelijk, vooral omdat zij veel waarde hechten aan het toegankelijk houden van dit natuurgebied voor het publiek. In afwachting van de bouw van een nieuwe stal werd een van de zendergebouwen van Radio Kootwijk verbouwd tot een tijdelijk onderkomen voor de grote schaapskudde.

De in 1978 opgenomen film 'De bij hoort erbij' liet op die heide een fraaie episode zien, waarbij een schaapskudde aan een lange rij bijenkorven en kasten voorbij trok. Toen was de heide echt op zijn retour en hopelijk komt daar nu verandering in. Met spanning kijken de Veluwse imkers dan ook uit naar de hopelijk in augustus 1996 al deels herboren heidevelden van Radio Kootwijk.

*Bron: Platform november 1995
ingezonden door J.J. Speelziek, Teuge*

Een kudde van 350 schapen zal de aanval inzetten tegen de vergrassing van de heide.

Wespenoverlast

Sinds kort krijgt Bijen er weer een bijenblad bij, eentje van 'down under' zoals de Engelsen zeggen, uit Nieuw Zeeland. De eerste ons toegezonden nummers gingen vergezeld van een algemene folder over het bijenhouden in Nieuw Zeeland, vooral over professionele imkers. Daar lees je in dat de gemiddelde opbrengst per volk 24 kg honing per jaar is, dat er nogal wat kleine volkjes (package bees) verzonden worden naar het Noordelijk halfrond en dat er zo'n 81.000 volken in kiwi-boomgaarden worden geplaatst voor de bestuiving. Je kunt er ook een éénjarige dagcursus aan een Agrarische school volgen om een diploma bijenhouden te bemachtigen. Uit het bijenblad de volgende tip. Aan het einde van de zomer hebben veel imkers last van wespen. Wespen die de kast in willen want het ruikt er zo goed. De wachtposten hebben het er druk mee om die indringers te verjagen. Om de bijen te

helpen wordt een driehoekig stuk blik met omgebogen randen in de vliegopening geschoven. De wespen

moeten nu een heel eind de kast in voordat ze naar boven naar de raten kunnen. De smalle opening is beter te verdedigen en de bijen zijn er snel aan gewend.

The New Zealand Bee Keeper 2(6) juli (1995)

Het verzenden van bijen

In Duitsland slaat de privatisering toe. Ook daar zijn de spoorwegen en de post geen staatsbedrijven meer. Dat brengt veranderingen met zich mee, en de grootste verandering voor de Duitse imkers is, dat ze per 1 juli geen dieren meer per post mogen verzenden, dus ook geen bijen. Ook per trein mogen geen levende dieren meer worden verzonden. Hiertegenover staat dat dieren uit het buitenland wel mogen worden vervoerd en doorgevoerd. En de PTT heeft de Duitse Imkersbond telefonisch toegezegd, dat bijen wél mogen worden verzonden, mits er maar niet op het pakje staat dat er levende bijen in zitten. Trouwens, in een dierbesluit dat nog geldig is, wordt niet over insecten gerept. Dus onofficieel is het verzenden van bijen nog mogelijk, maar trein en post zijn niet meer verplicht om ze altijd te versturen. Navraag bij instituten voor bijenonderzoek en koninginnetelers leerde ons, dat meer dan 50.000 koninginnen met verzorgingsbijen per jaar werden verzonden!

Natuurlijk werd er bezwaar gemaakt. De gezamenlijke bijeninstituten schreven de post dat:

- door jarenlange ervaring met het versturen van bijen de gevaren daarvan tot een minimum waren beperkt.
- de stopzetting van bijentransport grote gevolgen heeft voor de bijenhouderij
- de ecologische en economische gevolgen daardoor wel eens groot konden worden.

Het kwam in het nieuws en de bijen kregen een positieve pers. Hierdoor wakker geschud, namen de Ministeries van Vervoer en Landbouw contact op met de Imkersbond en de instituten. Daardoor is de indruk gewekt, dat het versturen van koninginnen gewoon door kan gaan.

ADIZ 1995(10)

Proeven met zwermen

Er is al veel onderzoek gedaan naar het zwermen, en het vinden van een nieuwe nestgelegenheid door een zwerm. Moeten vliegbijen uit een zwerm zich helemaal opnieuw oriënteren of herkennen ze punten in het landschap en brengen ze die in verband met hun nieuwe woonplaats? Dit laatste bleek een goede veronderstelling.

Zelf kun je ook een proef doen met een 'kunst'zwerm. Zet op een open plek, waar je gemakkelijk de bijen kunt observeren, een houten kruis van 1,5 meter hoog met een dwarsbalk van 60 cm. Twintig meter verderop zet je ook zo'n kruis. Nu zoek je de koningin in een volk en hangt haar in een koninginnekluisje op de kruising van het kruis. Enkele ramen worden afgeslagen aan de voet van het kruis. Binnen de kortste keren hangt een zwerm om de koningin. Je ziet bijen aan de buitenkant van de zwerm stertselen. Na korte tijd kun je zelfs op de zwerm al bijendansen zien: de speurders maken reclame voor een nieuwe nestplaats. Als de zwerm eventjes hangt, kun je er voorzichtig je hand in steken en de koningin eruit halen. De aanhangende bijen laat je op het kluisje en je hangt de koningin op het tweede kruis. Nu terug naar de zwerm, die moederloos is en zeer opgewonden raakt. Speurders vinden al gauw hun koningin en berichten dat aan de zwerm. Er wordt wat heen en weer gevlogen en na een uurtje vliegt de zwerm op en voegt zich bij hun koningin op het tweede kruis. Daar kun je opnieuw het stertselen en het dansen bekijken. Dit kun je enkele malen herhalen, maar uiteindelijk breng je de koningin weer naar haar eigen kast en de rust keert snel weer.

American Bee Journal 1995(8).

Niet allergisch, wel tweemaal in het ziekenhuis

Ab Kuypers

Na medisch onderzoek verklaarde men de heer H. Bloemhof, imker te IJhorst, niet allergisch voor bijengif. Niettemin is hij binnen een jaar twee maal 'onder zeil gegaan', na een flink aantal bijensteken. Hij vraagt zich nu af: 'Is mijn reactie op bijengif gevaarlijk, of blijft het bij een enkel incident?' Met zijn ervaringen, vastgelegd in onderstaand interview, wil hij collega-imkers waarschuwen niet te gemakkelijk over een reactie op bijengif te denken.

Een mislukte zaterdagmorgen

Sinds 1990 imkert de familie Bloemhof gemiddeld met 3 à 4 volken. Wanneer zij geen drachten bezoeken staan deze thuis opgesteld. Over zijn eerste ervaring na door gif gevelde te zijn vertelt hij: 'De bijenvolken stonden bij een perceel boekweit. Die bewuste zaterdag, 9 juli 1994, moest hoognodig het opgegroeide gras voor de kasten worden verwijderd. Ik had geen beschermende kleding aan, omdat ik niet de bedoeling had in de bijen te gaan werken. Al knippende stootte ik op een gegeven moment per ongeluk met mijn heggeschaar tegen de eerste kast. Alerte wachters kwamen met tientallen naar buiten gestoven en vielen mij aan. Ik liep steken op in mijn linker ooglid, mijn voorhoofd en bovenop mijn hoofd.'

Een vreemde gedachte

In eerste reactie trok Bloemhof zijn stofjas over zijn hoofd en spurtte naar de auto. 'Nadat de meeste bijen zich hadden teruggetrokken heb ik de bijen die nog in mijn haar zaten gedood en nog acht angels uit mijn haar gekamd. Bij het verwijderen van de dode bijen van de automat, waarbij ik mij voorover bukte werd de wereld heel wat lichter van kleur. Achteraf lijkt het misschien een vreemde reactie, ik wilde met de auto naar de verharde weg rijden om daar eventueel mensen te waarschuwen, ik begreep dat het niet goed met me ging.'

Dat het mis ging bleek al direct toen Bloemhof wegreed. 'Op eens zag ik sterretjes. Ik dacht dat mijn voorruit kapot was.' Toen was er een hele tijd niets tot hij om kwart over elf van-uit een ziekenhuisbed, min of meer wakker, zijn familie kon begroeten.

Een bizarre tocht

Achteraf bleek, dat hij nog maar amper de auto gestart hebbende bewusteloos is geraakt, waarna een korte maar bizarre tocht volgde. Bloemhof: 'Ik ben eerst een maïsveld ingereden, door een greppel de verharde weg overgestoken, door een hekdam een weiland in. Na nog eens een greppel te hebben gepasseerd, onder prikkeldraad door heb ik een koe aangereden. Met een gebroken achterpoot en rug is deze afgemaakt. Na een derde greppel, een tweede maïsveld en over een slootje te zijn gegaan passeerde ik een boer en kwam uiteindelijk na in totaal één kilometer door landerijen te hebben gerost tussen een kudde koeien tot stilstand. De agrariër heeft als eerste hulp geboden en alarm geslagen. Politie en ziekenauto hebben voor de verdere afwerking van mijn avontuur gezorgd. Ik weet daar echter allemaal niets van.'

Niet allergisch verklaard

Een maand later zal Bloemhof door een dermatoloog worden onderzocht op allergie voor bijengif. Er wordt gekozen voor een echte bijensteek. Daarvoor is gebruik gemaakt van een in de nabijheid van het ziekenhuis opgestelde bijenkast. Vergezeld van de arts, twee man verplegend personeel, zijn vrouw en de ziekenhuisfotograaf ging hij die dag naar de bijen. Na een flinke tik op één van de kasten werd hij vier maal in zijn arm gestoken terwijl er ook nog drie bijen via de broekspijp zijn been injecteerden met gif. 'Ondanks dat ik daarna verschillende acrobatische toeren uithaalde zoals vooroverhangen e.d. gebeurde er helemaal niets. De conclusie van de specialist was dat ik niet allergisch ben voor bijengif. Na de lunch kon ik het ziekenhuis verlaten in de wetenschap dat ik mijn bijen niet hoefde op te ruimen. Einde verhaal, dacht ik.'

Zwermperikelen

Niets einde verhaal. Na enkele zwermperikelen met de bijen die thuis stonden opgesteld, 'ondanks dat ik de moeren altijd knip om zwermoverlast bij burens te voorkomen, blijkt de praktijk toch vaak anders te zijn dan we ons voorstellen', ging het in mei 1995 weer mis. 'Omdat ik er vanuit ging dat zwermende bijen niet

of nauwelijks steken had ik geen handschoenen aangetrokken, overigens wel een kap opgezet. Met de schepkorf en daarin de geknipte koningin uit het afgezwermde volk, die ik op de vliegplank had gevonden, ben ik naar de zwerm getogen. Met een vegertje voorzichtig de bijen in de korf geveegd. De bijen namen hier geen genoegen mee. Ze waren zeer agressief. (Door Bloemhof zelf opgeroepen?, red.) Het gevolg was dat ik na deze actie zo'n dertig steken opliep in polsen en armen. Ik heb nog even met de buurvrouw staan praten en haar gerustgesteld alvorens naar huis te gaan.'

Een historie herhaalt zich

Nog geen kwartier later begon Bloemhof zich niet goed te voelen. 'Toen mijn vrouw me mijn medicijn als antistof kwam brengen was ik al onder zeil. Via 06-11 werd ik tien minuten later afgevoerd naar het ziekenhuis. Gelukkig ben ik deze keer slechts ruim een kwartiertje van de wereld geweest. Ik heb overigens ervaren dat het 'vertrekken' probleemloos verloopt, maar het 'opnieuw geboren worden' gepaard gaat met hevige misselijkheid. Na een paar uur was ik alweer de oude. Met het advies van de arts mij voortaan toch maar beter te beschermen mocht ik de volgende dag weer naar huis.' Blijft voor Bloemhof de vraag of hij nu wel of niet allergisch is.

bijen FOTO VAN DE MAAND

De bijenstal met demonstratieruimte in het Openluchtmuseum "De Eynderhoof" in Nederweert-Eind. Foto: M. Schyns.

Aan de Ambrosiushoeve Minder leden, hoe zo?

Aan beleidspersonen Ambrosiushoeve en redactie.

De toekomst van de Ambrosiushoeve vraagt een andere kijk in deze tijd. Historisch schaarde de bijenteelt zich correct bij de produktielandbouw. Zodoende was de aanpak, als elke landbouw tak, de juiste voor het bereiken van de doelstellingen. Het onderwijs was als dat van landbouwleraren en instellingen georganiseerd. Het onderzoek werd als land- en tuinbouw gesubsidieerd uit dezelfde bronnen, alles was op produktie gericht.

De maatschappelijk politieke visie is echter veranderd. De produktie moet zich richten op vraag en aanbod en anders er uit! Hier past geen bijenteelt meer bij. Bij bijenteelt zijn de doelstellingen veranderd of eigenlijk al lang anders. De produktie is voor de imkers niet meer belangrijk als inkomstenbron; zij houden bijen als hobby (dit mag geld kosten), recreatie en, om een toekomstargument te noemen, ondersteuning van natuurbescherming en herstel hiervan.

Zoek daarom andere steunbronnen, die door de maatschappij en politiek momenteel gespekt worden en dezelfde doelstellingen nastreven. De overheidsbron Ministerie van Landbouw, Visserij en Natuurbeheer. Dit departement kan ons niet links laten liggen, als je tenminste onze doelstellingen duidelijk maakt. Zoek de maatschappelijk actuele trend, bijvoorbeeld het door particulieren (leden) gesponsord worden, zoals Natuurmonumenten dat doet. Deze organisaties hebben precies dezelfde doelstellingen en door vrijwilligers worden grote bedragen bijeengebracht. Geef deze instanties met argumenten omkleed, de kans goed te doen door geld en goodwill uit te dragen aan de imkers en de Ambrosiushoeve. Wij zullen het werk voor hen en ons allen doen. Wij zijn deskundig in onderzoek, onderwijs en natuurbeheer op insektengebied.

Wij moeten niet alles zelf betalen dat heeft een negatieve uitstraling bij de leden. Wij werken allen voor het algemene belang: natuurbescherming.

Vergeet produktieargument honing, tomaten, fruit, dan bereik je precies het tegenovergestelde effect.

W. Braam, Westerhoven

In *Bijen* 4(10): 270-271 (1995) is Ko Zoet terecht bezorgd over het feit dat het aantal aangesloten imkers bij alle organisaties terugloopt. En terecht probeert hij te achterhalen wat de oorzaak zou kunnen zijn. Teruglopende ledentallen en groeperingen die hun eigen weg (lijken te) gaan, maken dat de grote verenigingen aan kracht inboeten. Ze kunnen bijvoorbeeld geen vuist maken naar een falende overheid die de imkers probeert steeds meer te laten betalen voor steeds minder. Hun financiële positie wordt zwakker en een beleid voeren ten aanzien van ziektebestrijding of het doen van research wordt moeilijker.

Ko Zoet praat over een scheiding der geesten die plaats gevonden zou hebben. Aan het eind van zijn artikel bekent hij dat hij de gedachte maar niet kan loslaten, dat de grootste belemmering voor een krachtige bijenteelt(organisatie) de imkers zelf zijn met hun eigenzinnige, individuele aard. Ik vraag me af of dat zo is. Waren imkers niet altijd individualisten?

Graag wil ik een correctie aanbrengen op de gemaakte constatering dat het aantal aangesloten imkers bij alle organisaties terugloopt. Voor wat de vereniging 'Buckfast Belangen Verenigd' betreft, is dit een onjuiste constatering. Deze vereniging groeide in de afgelopen zes jaren uit tot een stabiele club van goed 400 leden. Nog een correctie, de vereniging 'Buckfast Belangen Verenigd' ging niet over tot de uitgifte van een mededelingenblad. Het 'Bulletin' staat boordevol interessante artikelen, aangevuld met mededelingen. En dan nu naar wat naar mijn idee een belangrijke oorzaak is van het teruglopen van de ledentallen van de grote verenigingen.

Natuurlijk zijn imkers individualisten! Naar mijn stellige overtuiging is het belangrijkste probleem, dat de meeste verenigingen geen kans zien om een 'wij-gevoel' bij het doorsneelid tot stand te brengen. We weten allemaal wel dat dat voor veel grote landelijke verenigingen geldt. Op vergaderingen en in regionale besturen of commissies kom je steeds dezelfde mensen tegen, maar het gemiddelde lid is passief en komt niet veel verder dan het lezen van het verenigingsblad. En daar zit hem de kneep! Dat blad moet zo leesbaar en interessant zijn, dat het direct bij binnenkomst gelezen wordt. Daar moet informatie in staan waar men wat mee doen kan. Waar men iets van leert of bijleert. De grote verenigingen falen duidelijk in het naar de leden brengen van interessante en actuele kennis. En dan bedoel ik echt niet alleen

koninginneteelt. Waarom publiceert het blad Bijen bijvoorbeeld niet over de resistentie van varroamijten tegen Apistan in Italië en Oostenrijk? Dat is wel ver van ons bed, maar dat probleem staat hier ook voor de deur. Veel imkers gebruiken dit al zo'n jaar of zes (al dan niet clandestien) en kunnen er dus op rekenen dat ook zij binnenkort een probleem hebben. Maar zonder die informatie zijn ze er niet op bedacht. Dat Apistan meer dan één keer gebruikt kan worden is aardig kostenbesparend, maar het blad Bijen heeft ons daarover niet geïnformeerd. Dit zijn slechts voorbeelden. Ik durf te stellen dat als het blad Bijen met wat interessantere en vooral diepgravender artikelen komt, het blad beter gelezen zal worden. En beter lezen betekent dat men ook meer betrokken raakt bij het verenigingsgebeuren. Een ander aspect is dat het gemiddelde lid van veel verenigingsactiviteiten te weinig merkt en daar dus ook niet waardering voor kan opbrengen. Neem als voorbeeld het praten over de bestrijding van Amerikaans vuilbroed. Wat moet mijn conclusie als VBBN-lid nu zijn? Praten, theoretiseren maar uiteindelijk niet veel doen! (Wellicht is het aardig te vermelden dat de vereniging 'Buckfast Belangen Verenigd' al haar licentienemers gevraagd heeft om broed en/of honing te laten onderzoeken. Dat is gebeurd en het resultaat is tot tevredenheid stemmend. Niets gevonden!) Zodra hulp gevraagd wordt van of aan de VBBN voor drachtplantencommissies of ziektebestrijding komt er veel te weinig uit. Leden gaan zich dan afvragen waarom ze lid zijn van de vereniging.

Afsluitend zou ik willen stellen dat praktische hulp en daadwerkelijke steun van de verenigingen die zichtbaar gemaakt worden in het verenigingsblad Bijen, een goede aanzet zijn om op zijn minst de leden bij de verenigingen te houden. Uitbreiding door het werven van 'jong bloed' zal dan ook wat gemakkelijker van de grond komen. Als Ko Zoet zich afvraagt waarom bedrijfsmatige imkers en Buckfastimkers niet geïntegreerd zijn in het blad Bijen, moet het antwoord luiden dat zij geen verenigingen zijn onder wier auspiciën het blad Bijen uitgegeven wordt. Voor 'Buckfast Belangen Verenigd' kan gesteld worden dat een aantal leden ook lid is van andere verenigingen. Misschien zou het heel goed zijn als vanuit die hoek initiatief ontwikkeld wordt om de Buckfastimkers van 'Buckfast Belangen Verenigd' dat te bieden wat zij missen bij andere verenigingen. Buckfastimkers hoeven geen eigen weg te gaan. Zij hebben voldoende aan eigen speelruimte binnen het totaal. Wie neemt die uitdaging aan?

Allan Reeder, Bestuurslid 'Buckfast Belangen Verenigd'

Wintersterfte door aardstralen 1

In Bijen 4(11): 310 (1995) vraagt Hans Meyer uit Zeist naar ervaringen van imkers met aardstralen, waarop ik gaarne een reactie wil geven.

In mijn vorige woning in Teuge had ik in 1978 wat je noemt een model-bijenstal gebouwd. Vanaf het moment dat daarin bijen waren opgesteld was er één plek in die stal, waarop het betrokken volk jaar op jaar slecht uitwinterde. Ten einde raad besloot ik een toentertijd in deze contreien bekende wichelroedeloper, J.A. Meyerink uit Klarenbeek, te raadplegen. Na hem mijn probleem te hebben voorgelegd, pakte hij zijn wichelroede en binnen enkele seconden wees hij tot mijn verbazing de gewraakte plek aan. Vanaf dat moment liet ik die plaats ongemoeid.

In juli 1986 maakte ik met een groep van 43 Leidse imkers een soort studiereis naar Polen. Voor 3 juli stond op het programma een bezoek aan Stalowa Wola, waar zich een grote oppervlakte met boekweit bevond. Helaas arriveerden we er pas na de middag, zodat we geen bijen meer op de boekweit zagen vliegen. Zoals bekend vliegen de bijen tot ongeveer 12.00 uur op dat gewas, waarna de vlucht volledig wordt gestaakt. De tientallen daar opgestelde bijenkasten vertoonden allemaal een enorme baard met bijen. Aansluitend aan dat bezoek was er voor ons gezelschap een uitvoerige picknick georganiseerd in het belendende bosschage. In het programma was een imker-parapsycholoog opgenomen, die in zijn kwaliteit als wichelroedeloper een paar interessante demonstraties gaf. Ik vertelde hem mijn hiervoor geschetste ervaring, waarop hij het een en ander als een algemeen bekend feit betitelde; bijen mag je 's winters nooit boven banen van aardstralen plaatsen, die veroorzaken onrust, een voortdurende prikkelende werking op het volk, hetgeen ten koste gaat van het bijenvolk, aldus deze parapsycholoog. Tevens vertelde hij, dat gedurende de drachtperiode het tegengestelde gold. Aardstralen zouden de bijen dan juist in hun haaldrift stimuleren.

Dit laatste deed mij denken aan een bezoek aan een imker in Beekbergen. Deze man, tevens wichelroedeloper, zocht 's zomers met behulp van zijn wichelroede een geschikte plaats voor zijn bijen op de heide en dat waren juist die plaatsen, waar banen van aardstralen werden aangetroffen. In zijn woonomgeving was hij een zeer bekende wichelroedeloper, die iedereen zonder vergoeding te hulp kon roepen. Ik was toen zo onder de indruk van zijn activiteiten, dat ik daarover

een artikeltje schreef in het maandblad van de VBBN 'Bijenteelt, Maandschrift voor de bijenteelt' 80(2): 48 (1978). Hierop reageerden toen een drietal imker-wichelroedelopers met overeenkomstige ervaringen (80(4): 93 (1978)).

Naar aanleiding van het vorenstaande ontving ik datzelfde jaar een 15 pagina's tellend verslag, genaamd 'De betekenis van aardstralen in de schepping en met name voor de imkerij' van Ir. O.J. Cleveringa, van 1920 tot 1961 hoofdingenieur van de Landbouw te Zutphen; vermoedelijk is dat verslag ook wel aanwezig in de bibliotheek van de Landbouw Universiteit Wageningen. Wat hiervoor gesteld zou niet alleen voor bijen doch evenzo voor andere dieren en mensen gelden. De aannemer J.W.J. Hartong uit Naarden stelt in dit verband dat een hond dergelijke stralingen uit de weg gaat, terwijl een kat ze juist opzoekt; paarden worden er onrustig van. Aangezien mensen dus ook gevoelig zijn voor zulke stoorzones, acht hij het beroepsmatig gezien, gewenst om in het belang van de gezondheid eerst een stuk bouwgrond met behulp van een wichelroede te controleren op de eventuele aanwezigheid van aardstralen, alvorens daarop een huis te bouwen. Behalve met een wichelroede kan hij dergelijke stoorzones ook opsporen met zijn zeer moderne geo-magnetometer. Samenvattend is het mijn overtuiging dat aardstralen of hoe je die bodeminvloeden ook mag noemen, van invloed zijn op de gezondheid van mens en dier. J.J. Speelziek, Teuge.

te halen en laat altijd randjes honing zitten. Gevolg gevend aan het advies van de heer W. Oldenkamp uit Beilen, zie **Bijen** 4(7/8): 203 (1995), heb ik aan het wintervoer een thee van kamille, duizendblad en eikeschors toegevoegd; nadien is nog 1/3 pak Nectapol onder de dekplank gelegd. Van verschillende zijden is mij ook nog Nosema als mogelijk oorzaak genoemd. Vertrouwd zijnde met het microscopisch onderzoek van biologisch materiaal, heb ik diverse malen monsters bijen op het voorkomen van Nosema onderzocht, zonder, evenwel, daarbij aanwijzingen voor het optreden van Nosema te hebben gevonden. Mijn volken zijn wederom goed de winter ingegaan, nu eerst maar eens afwachten wat de uitwintering oplevert.

A.P. Kole, Nuenen.

Hongaars echtpaar

Reactie op het artikel van S. Notermans 'Kennismaking met een Hongaars imkers-echtpaar' in **Bijen** 4(11): 313-314. Ik wil u melden dat ik zelf al zo'n dertien jaar spekhoningraat gebruik, maar dan acht ramen van 37 mm dik, met alle voordelen zoals genoemd. Wel wil ik zeggen dat wanneer een jonge koningin aan de leg gaat mijn ervaring is dat, wanneer ik dan geen rooster leg, de raat gedeeltelijk wordt afgebeend en wordt belegd.

J.F. de Rooy, Wouw.

Wintersterfte door aardstralen 2

Gaarne reageer ik op de ingezonden mededeling 'Wintersterfte, enkele andere gezichtspunten' van de heer H. Meyer in **Bijen** 4(11): 310 (1995). Van de drie als mogelijk genoemde oorzaken acht ik een nadelige invloed van aardstralen niet waarschijnlijk omdat de volken al vijftientwintig jaar op dezelfde plaats staan en de problemen van de laatste tien jaar dateren. Voor wat de methode van imkeren betreft, zij vermeld dat ik al vijfenveertig jaar werk volgens de Aalster-methode (nog geleerd van de heer Van Aarts), niet zozeer om de hoofdvolkten te versterken maar meer om reservevolkjes achter de hand te hebben voor het geval dat er iets mis gaat. Dan wordt nog de kwaliteit van het wintervoer genoemd, Ik ben er niet op uit het onderste uit de kan

Oproep van de redactie

De redactie van **Bijen** is van plan met ingang van dit nummer iedere maand in **Bijen** een foto te plaatsen van een bijenstal. Hioervoor hebben wij uw medewerking nodig. Ons verzoek aan u is om een foto van een bijenstal toe te zenden aan de redactie, met vermelding van de plaats van de stal en de maker van de foto. De redactie maakt maandelijks een keuze uit deze foto's. Deze wordt dan geplaatst in het blad.

De eerste bijenstal-foto is te zien op pagina 15.

Nieuwe jaar, nieuwe rubriek

Vanaf januari 1996 starten we vanuit de Ambrosiushoeve met een nieuwe maandelijkse rubriek onder de naam 'Nieuws van de Ambrosiushoeve'. In deze rubriek wordt uiteraard regelmatig gemeld over het onderzoek van de Ambrosiushoeve. Daarnaast zullen ook andere zaken aan bod komen, zoals interessante onderzoeksresultaten uit binnen- en buitenland, ontwikkelingen op het gebied van de gewasbescherming, bijenziekten en ontwikkelingen uit de praktijk. We hopen dat op deze manier de kennisdoorstroming van onderzoek en andere activiteiten van de Ambrosiushoeve naar de bijenhouderij te bevorderen. Reacties op deze rubriek zijn uiteraard altijd welkom.

Glasvervuiling door bijen

Bij het gebruik van bijen voor de bestuiving in kassen kan het glas vervuild worden door uitwerpselen van de bijen. Het glas van kassen dient zo zuiver mogelijk te zijn omdat voldoende licht belangrijk is voor de ontwikkeling van de gewassen onder glas. Voor de groenteteeltgewassen onder glas luidt de algemene vuistregel 1% minder licht geeft ook 1% minder opbrengst. Uit lichtmetingen van vervuild glas is maximaal 0,2% lichtverlies veroorzaakt door bijenuitwerpselen gemeten. De schade door lichtverlies van uitwerpselen van bijen valt dus wel mee.

De plakkerige eiwitachtige uitwerpselen van bijen zijn moeilijk te verwijderen. Als het glas echter gedurende enkele dagen nat is lossen de uitwerpselen van de bijen wat gemakkelijker op. In de praktijk is gebleken dat ze dan met een hogedrukreiniger redelijk goed zijn te verwijderen.

Het verwijderen van bijenuitwerpselen aan de buitenkant van de kas lukt dus het beste na enkele dagen regenachtig weer. Als de kas aan de binnenkant schoongemaakt moet worden is het aan te bevelen voor het schoonmaken enkele dagen te zorgen voor een hoge luchtvochtigheid zodat er condens op het glas ontstaat. Met een hogedrukspray is een goed resultaat te bereiken. Schoonmaakmiddelen zijn dan niet nodig.

Huur videofilms

Bij de Rijksvoorlichtingsdienst (RVD) zijn een aantal videofilms met betrekking tot de bijenhouderij te huur

die zeer geschikt zijn om in kleine kring, bijvoorbeeld tijdens een afdelingsvergadering, te bekijken en gezamenlijk te bespreken.

De volgende videofilms zijn te huur:

- De bij hoort erbij; Film over de bijenhouderij in Nederland (1979)
- Bloei, bijen en bestuiving in de fruitteelt; Belang van bijen voor bestuiving in de fruitteelt.
- Ziektepreventie en hygiëne in de bijenhouderij; Adviezen over maatregelen om aantasting van bijenparasieten te voorkomen.
- Insektenbestuiving in de glasgroenteteelt; Adviezen over gebruik van bestuivende insekten in de glasgroenteteelt.
- Bijenhouden met succes; Film van ir. J. Mommers waarin de Aalstermethode wordt behandeld (1953). Deze film geeft ook een beeld van de drachtmogelijkheden uit die tijd.
- De honingbij; Een film over het boeiende leven van de honingbij, vooral geschikt voor het onderwijs en mensen die wel eens wat meer willen weten over de honingbij.

Deze films zijn telefonisch te reserveren bij de RVD in Den Haag, 070-3564201, en zijn daar ook te koop.

Studiedagen wilde bijen in Duitsland

Door de Ambrosiushoeve is deelgenomen aan enkele studiedagen over wilde bijen in Duitsland. In Duitsland is er veel belangstelling voor solitaire bijen, hommels en wespen in de natuur. Er zijn vele werkgroepen die zich inzetten voor verbetering van de levensvoorwaarden van deze insekten. Veel aandacht wordt besteed aan de hoornaar waarvoor nestkasten worden opgehangen. Enkele werkgroepen zetten zich ook in voor het behoud van wespen. Wespennesten die zich op ongunstige plaatsen bevinden worden door deze werkgroepen overgeplaatst in nestkasten. Ook wordt er veel veldonderzoek gedaan naar de effecten van bestrijdingsmiddelen op met name hommels. Door J. v.d. Steen van de Ambrosiushoeve is een lezing verzorgd over de teelt van *Osmia Rufa* onder kunstmatige omstandigheden. Het is voor het eerst gelukt om een generatie *Osmia rufa* te telen in het laboratorium.

Verslag Studiedag ABTB

Rien Veldkamp

Tijdens de derde Studiedag van de Imkersbond ABTB, gehouden te Wehl op 28 oktober jl. stonden een drietal bedrijfsmethoden centraal. De heer L. Opsteeg beet de spits af met de ons allen bekende en door velen nog steeds gebruikte Aalstermethode. De methode is zeer bruikbaar, omdat ze zo gemakkelijk uit te voeren is. Dhr. Opsteeg wees met nadruk op het feit dat het tijdschema bij deze methode zeer belangrijk is. Met name het op tijd maken van de kunstzwerm is van het grootste belang. De meeste fouten, en daardoor minder goede resultaten, ontstaan doordat men de methode niet goed uitvoert of op het verkeerde tijdstip begint. Daardoor zijn de volken niet op tijd in goede conditie als de zomerdracht begint.

De heer Van Iersel schonk in zijn inleiding aandacht aan een aantal, op het oog interessante theoretische bedrijfsmethoden, die bij nader inzien niet aan de verwachtingen voldoen. De reden hiervan is, dat er geen rekening werd gehouden met de bijen en hun levenswijze. Dhr. Van Iersel wilde ons hiermee duidelijk maken, dat welke methode je ook gebruikt, je altijd moet uitgaan van de levenswijze van de bijen en niet van de wensen van de imker. Aan de hand van de methode Pfefferle vertelde dhr. Van Iersel hoe het anders zou kunnen dan met de Aalstermethode. Bij de methode Pfefferle is koninginnteelt een belangrijk onderdeel. Een goede koningin, een vakbekwame imker en het volgen van de behoeften van het bijenvolk zijn voor deze methode onontbeerlijk.

Na de lunch ging de heer Van den Eijnde in op de biotechnische bestrijding van de varroamijt. Deze bedrijfsmethode stelt met name de imkers onder ons die geen gebruik willen maken van chemische bestrijdingsmiddelen, in staat goede resultaten te behalen. De methode is zeer bewerkelijk en het is de vraag of het voor de imkers met wat meer volken een haalbare methode is. Onderzoek op de Ambrosiushoeve heeft uitgewezen, dat de varroamijt met deze methode, gecombineerd met mierzuurbehandeling van het gesloten broed, uitstekend te bestrijden is. Uitgebreide beschrijving van de methode is tegen vergoeding op de Ambrosiushoeve te bestellen. Op verzoek van onze voorzitter, dhr. G. Hollander, ging dhr. Van den Eijnde kort in op het bestaansrecht van de Ambrosiushoeve. Voor de aanwezigen is het duidelijk geworden dat de Ambrosiushoeve noodzakelijk is voor de bijenhouderij, de fruitteelt en de groenteteelt. Voor verdere informatie over het werk dat de Ambrosiushoeve voor ons doet kunt u het boekje 'Het onderzoek op het Landelijk Proefbedrijf Ambrosiushoeve' bestellen. Dit boekje geeft een overzicht van het onderzoek in de jaren

1992-1994 en bevat veel nuttige informatie. Ook worden door de Ambrosiushoeve op gezette tijden in het land voorlichtingsavonden gehouden waar u de nodige informatie kunt krijgen.

Na afloop van de inleidingen werd met de inleiders gediscussieerd over diverse onderwerpen. Met name de vraag of redcellen slechter zijn dan zwermcellen was een dankbaar onderwerp. De meningen hierover waren uiteraard verdeeld en er ontstond heel wat stof tot nadenken. Misschien voor sommigen onder ons een reden om een experiment op te zetten?

Na afloop dankte dhr. Hollander allen die deze dag mogelijk gemaakt hebben en wenste een ieder een goede thuisreis toe. Het was een nuttige, leerzame en gezellige dag, jammer voor de mensen die hem gemist hebben!

BIJENHOUDERS NCB

De bijenkrant, uitgegeven door de Bond van Bijenhouders NCB, ter ere van het 75-jarig bestaan is te bestellen door overmaking van f 2,50 (exclusief portokosten) op bankrekening 15.12.09.200 ten name van Bond van Bijenhouders NCB, Tilburg onder vermelding van 'Bijenkrant'.
Meer inlichtingen 013 5836350.

VBBN cursus Honingkunde

Deze cursus is bedoeld voor iedereen die meer van honing wil weten.

Plaats: Het Bijenhuis, Grintweg 273 te Wageningen.

Tijd: drie dinsdagavonden van 19.30-22.00 uur.

Programma

- 13 februari 1996: drachtplanten en honing / kwaliteitsaspecten van honing m.b.t. de gezondheid
- 27 februari 1996: verwerking, opslag, verkoop en promotie van honing
- 5 maart 1996: praktische honinganalyse, o.a. pollen en glucose-oxydase.

Kosten: f95,- voor VBBN leden, inclusief koffie, cursusboek en overig cursusmateriaal.

Niet-VBBN-leden betalen f125,-.

Minimum aantal cursisten 15, maximum 40.

Aanmelden uiterlijk 1 februari 1996 bij:

VBBN, t.a.v. commissie Honing, Postbus 90, 6720 AB Bennekom. Inl.: 0317-422422.

Studiedag Bijengezondheidszorg

Studiedag met als thema 'gezondheidszorg van/voor bijen; hygiëne en preventie' op 17 februari 1996 in het centrale gebouw-noord van de afdeling Sociale Insekten van de Rijksuniversiteit Utrecht, Padualaan 14 te Utrecht.

Programma

09.30 uur: zaal open

10.00 uur: opening

10.00-12.30 uur: lezingencyclus van tweemaal drie lezingen.

De eerste lezingensessie wordt verzorgd door:

- Frans Jacobs: 'De antimicrobiële activiteit m.b.t. het bijenvolk'
- Johan Calis bespreekt de bestrijding van de varroamijt met de biotechnische methode volgens de darrenraat-methode.
- Bernhard Kraus: 'De invloed van de temperatuur op de ontwikkeling van zowel het bijenbroed als van de varroamijt'.

De tweede lezingensessie wordt verzorgd door:

- Jan Veenhof: 'Toelichting op de noodzaak van het hygiënisch imkeren voor gezonde bijenvolken'.
- Job van Praagh: 'Amerikaans vuilbroed en de wijze van saneren van aangetaste volken'.
- Friedrich Pohl: 'Diagnose en behandeling van bijenziekten'.

12.30-14.00 uur: pauze, gelegenheid om de posters en

aparatuur, meegebracht van Friedrich Pohl, te bestuderen.

14.00-16.30 uur: Na elke serie lezingen is er ruimschoots tijd voor vragen. Na afloop is enige tijd gereserveerd voor een forumdiscussie.

De hele dag zal de geest ademen van 'voorkomen is beter dan genezen'. Duidelijk zal worden aangetoond dat honingbijen heel wat in hun 'mars' hebben om een bepaalde mate van vitaliteit te handhaven en over een groot afweermechanisme beschikken, mits de imker de juiste condities schept, overmacht daargelaten. 'Er bestaan geen slechte bijen, wel slechte imkers'.

Voor VBBN-leden is de toegang f15,-, voor niet-VBBN-leden f20,-.

Koffie is aanwezig, lunch moet zelf meegebracht worden. U kunt voor wat Amerikaans vuilbroed betreft extra informatie verkrijgen: het 'Witboek

Amerikaansvuilbroed' is te bestellen door overmaking van f15,- vóór 1 februari a.s. (verzending ná deze datum) naar girorekening 52.94.462 t.n.v. A.H. de Witt, Hoofdweg 77, 9626 AB Schildwolde onder vermelding van 'Witboek AVB'.

Nadere inlichtingen te verkrijgen bij: Catherine Reker, 050-3184505.

Wat doet VBBN voor de leden?

Heyta van der Reijden-Rynja

Een veel gehoorde vraag, waarop dit stuk een antwoord tracht te geven.

Volgens de Statuten is een van onze taken 'het bevorderen van de bijenteelt in de ruimste zin des woords'. Dat is een brede omschrijving, die te weinig zegt maar tevens heel veel werk inhoudt dat niet direct in het persoonlijk belang van elke imker is uit te drukken. De VBBN moet twee belangen behartigen: van de gehele bijenhouderij en van de individuele imkers.

Het bestuur werkt dan ook in twee richtingen: naar buiten en naar binnen.

Het belang van de VBBN

In het belang van de VBBN moeten er relaties worden onderhouden met de overheid, het Landbouwschap, de directie Openlucht Recreatie van het ministerie LNV, de andere Nederlandse imkersorganisaties en de Vlaamse Imkersbond en met natuurorganisaties met gemeenschappelijke belangen op het gebied van drachtplanten en groenbeheer. Ook wordt er bijvoorbeeld overleg gevoerd met de RVV over ziektebestrijding, met Staatsbosbeheer over beplanting en het plaatsen van bijenvolken, met vertegenwoordigers van Groente- en Fruitteelt over bestuivingsgelden.

Eigenlijk gaat het steeds om het wekken van sympathie voor de bijenhouderij opdat anderen bereid zijn ons tegemoet te komen. Veel van dit werk heeft hooguit een lange-termijn resultaat en het voordeel voor de individuele imker is alleen indirect zichtbaar. Men zou het echter snel merken als er niets meer gebeurde.

Sympathie wekken voor de bijenhouderij gebeurt ook doordat de VBBN veel materiaal ter beschikking stelt om

verenigingen te helpen bij ledenwerving en bij het wekken van de interesse voor bijen van het grote publiek. Middelen om het bijhouden bij het grote publiek bekend te maken zijn bijvoorbeeld markten, braderieën, speciale bijenmarkten, exposities en lezingen. De VBBN heeft dankzij de inning van contributie de mogelijkheid om materialen aan te schaffen en die weer uit te lenen aan de leden en de subverenigingen: video's, posters, fotomateriaal, panelen met foto's, vlaggen, kasten en korven. Ook worden er folders uitgegeven en gratis ter beschikking van de leden gesteld en wordt er materiaal ontwikkeld zoals een lesbrief voor het basisonderwijs, werkstukpakketten en een informatiepakket voor mensen die eventueel met bijen zouden willen beginnen. Imkers die het Bijenhuis weten te vinden maken hiervan dankbaar gebruik. Het aanbod is er, het is aan de imker om erom te vragen.

Het belang van de leden

22 Het maandblad

Rechtstreeks in het belang van de imker is het maandblad Bijen. Dit wordt uitgegeven door de gezamenlijke imkersorganisaties en is dus niet speciaal van de VBBN. Informatie

Op het secretariaat van de VBBN werken twee part-time krachten zodanig over de week verdeeld dat u over het algemeen tijdens kantooruren terecht kunt. U kunt daar terecht voor voorlichting en informatie over cursussen, markten, bijenziekten, praktische bijenhouderij, drachtplanten en honing. U krijgt onmiddellijk antwoord of u wordt doorverwezen naar een expert op het gebied van uw eventuele vraag.

De afdeling Handel

De winkel van het Bijenhuis is geopend van dinsdag tot en met vrijdag tot 17.00 uur, in de zomerperiode ook maandagmiddag en zaterdagmorgen. Imkers kunnen hier terecht voor alle artikelen en materialen die met hun hobby te maken hebben. Als extra service kunnen bestellingen, telefonisch of schriftelijk gedaan, worden toegestuurd en kunnen grote bestellingen aan huis bezorgd worden. Ook hier kunt u terecht voor praktische informatie over bijen houden.

Medewerkers van het Bijenhuis bezoeken met een marktkraam zoveel mogelijk bijenmarkten waar imkers hun inkoop kunnen doen of hun bestelling plaatsen. In de eigen werkplaats wordt van zuivere bijenwas kunstmatig vervaardigd en een gespecialiseerde timmerman maakt kwaliteits-bijenkasten, ook afwijkende maten op verzoek. In totaal heeft de afdeling zes mensen in dienst.

Verzekering

Gelukkig zal niet iedereen hiermee te maken krijgen, maar alle leden zijn verzekerd. Bij diefstal of beschadiging door brand of storm van een kast of korf met inhoud krijgt u een vast bedrag uitgekeerd. Dit is niet de volledige waarde van de kast en dat zou ook niet mogelijk zijn. Als we namelijk van elke schade een expertiserapport zouden moeten opmaken, zou de verzekering een stuk duurder worden en bent u uiteindelijk toch slechter uit; we hebben gekozen voor de goedkoopste manier waarbij de leden een tegemoetkoming krijgen in geval van schade of diefstal. Een tweede verzekering die wij hebben voor al onze leden

is belangrijker, dat is namelijk de WA-verzekering. Deze verzekering keert bijvoorbeeld uit in het geval dat uw bijen iemand of iets schade berokkenen. Een aanspraak op de WA-verzekering komt enkele malen per jaar voor, en de claims lopen dan uiteen van een nieuwe bril, van de neus geslagen in een paniecreactie, tot dierenarts- of dokterskosten.

Voor de meeste leden blijft deze service gelukkig onzichtbaar, maar u zult het maar nodig hebben.

Cursussen

Zonder cursussen geen ledengroei en ledengroei is in het belang van elke imker. De kosten en het werk worden gedeeld en je hebt mensen nodig om fakkels over te nemen. De VBBN organiseert en ondersteunt diverse cursussen. Voor de beginnend imker gericht op nieuwe leden. De andere cursussen richten zich op imkers die zich meer willen verdiepen in bepaalde onderdelen van hun hobby, zoals een cursus voor gevorderd imker, koninginnteelt, KI, honingkunde, honingkeurmeester, bestuiving, drachtplanten of korfvechten. Alle mogelijke cursussen kunnen door of in samenwerking met de VBBN en één of meerdere commissies worden georganiseerd.

Commissies

De VBBN kent de volgende actieve commissies: Honing, Onderwijs, Drachtplanten, Koninginnteelt, Gezondheidszorg, PR en Voorlichting en Bestuiving. Deze commissies verzorgen de informatie voor de imkers/leden door middel van folders, artikelen in Bijen en rechtstreekse antwoorden op vragen van leden. Tevens fungeren deze commissies als platform voor informatieuitwisseling met overheid, belangengroepen en de overige imkerorganisaties. Ook bevorderen de commissies de kwaliteit van het imkeren door eigen onderzoek en experimenten, en door de organisatie van themadagen.

Het belang voor de bijen

Rechtstreeks van belang voor onze bijen is het bevorderen van de bijenweide. De VBBN geeft informatie aan imkers en lokale overheden over het belang van drachtplanten. De afdeling Handel verkoopt alle mogelijke zaden, de commissie Drachtplanten probeert waar mogelijk te bemiddelen bij de inzaai van drachtplanten in gemeenteplantsoenen en bij de braaklegging.

Een ander belang is het terugdringen van het gebruik van bestrijdingsmiddelen door lokale overheden, boeren en tuinders. Hiervoor is veel overleg nodig, en de medewerking van alle imkers door het melden van bijvoorbeeld spuutschade.

Het belang van de VBBN voor haar leden

U begrijpt dat al deze activiteiten geld kosten. Het zou te ver voeren hier een compleet financieel overzicht te geven, dat is bovendien terug te vinden in de financiële verantwoording van de Vereniging. Zie het maar zo: net zomin als een individuele bij kan bestaan zonder volk en zonder moeder om het volk bij elkaar te houden, kan een imker bestaan zonder bijenhoudersvereniging. De VBBN heeft haar leden nodig, en de leden. Deze tekst is ook als folder te verkrijgen bij het Algemeen Secretariaat van de VBBN, 0317-422422.

Verslag Themadag Honing

Heyta van der Reijden-Rynja

Zaterdag 21 oktober jl. waren ruim 64 honingkeurmeesters en belangstellenden in het Bijenhuis te Wageningen aanwezig voor een drietal lezingen.

Bijen en bestuiving, door Bas van Kuijk

Een courgetteteler had bijen besteld voor de bestuiving. Er werden twee kasten neergezet waar vervolgens niet meer naar werd omgekeken. Het vooroordeel was weer bevestigd, bijen zijn niet nodig voor bestuiving. Het is als imker heel belangrijk goede afspraken te maken met de teler, en beiden te weten waar je aan toe bent. Courgette groeit enkele meters per dag. Na een paar dagen zijn de kasten niet meer te vinden en kunnen de bijen er niet meer in of uit. De imker had dit moeten weten, de teler had hem dit moeten vertellen. Dan had de imker de bijen op een beweegbaar platform kunnen zetten, dat elke paar dagen omhoog wordt gekrikt. De imker had ook vaker langs moeten komen, dan had hij gemerkt dat er iets mis was. Het bestuivingsreglement kan een goed handvat zijn voor de wederzijdse afspraken, maar er zijn natuurlijk altijd zaken die gewoon onderling worden geregeld: op welke dagen komt de imker, hoe vaak komt hij, wie betaalt de reiskosten, wie betaalt een vervangingsvolk bij problemen, welke afspraken worden gemaakt rondom bespuiting. Je moet als imker ook goed opletten in welk soort kas je terecht komt: staan er kachels in zodat CO₂ in de kas komt? Dat verlamt de bijen. Is er plastic gebruikt waaraan condens blijft hangen? Dat houdt gif vast en kan enkele dagen na een bespuiting nog voor dode bijen zorgen.

De teler is de baas in zijn kas en op zijn veld, maar de imker is de baas over de bijen. De volken moeten in optimale conditie zijn, er moeten niet te weinig maar ook zeker niet te veel volken worden geplaatst. Het aantal is afhankelijk van het gewas, courgette bijvoorbeeld heeft per 1.500 m² één volk nodig, paprika heeft per 5.000 m² één volk nodig. Als er teveel volken zijn, ontstaat stuifmeelconcurrentie: de bijen halen dan alleen stuifmeel voor eigen gebruik op korte vluchtjes, zodat er niet meer bestoven wordt.

Het onderlinge contact tussen imker en teler is minstens zo belangrijk als het contract: vraag de teler naar zijn gewas, hij zal dan ook meer interesse tonen voor de bijen, en zo worden misverstanden tot een minimum beperkt. Voor de hobby-imker is bestuiving niet lonend. Wel is het de moeite waard om eens een keer op een andere manier leuk met bijen bezig te zijn.

Drachtverbetering door Frans Janssen

Sportvissers kopen pootvis, zodat ze over een jaar nog steeds kunnen vissen. Jagers broeden fazanteieren uit zodat ze kunnen blijven jagen. Maar wat doen imkers als de bijenweide schraler wordt?

Deze prikkelende vraag werd door Frans Janssen aan de aanwezigen gesteld. Aan de hand van dia's maakte hij duidelijk welke drachtmogelijkheden er zijn door het hele jaar, en op welke manieren daarvan gebruik kan worden gemaakt. Er is dus heel wat te verbeteren aan de drachtweide, maar... de imkers moeten dat wel zelf doen.

Glucose-oxydasetest, door Jaap Kerkvliet

Op honingkeuringen wordt honing meestal beoordeeld op uiterlijke kwaliteit. Als we het over 'kwaliteitshoning' hebben bedoelen we echter altijd de inwendige kwaliteit. Deze kan worden afgemeten aan enzymenactiviteit: hoe minder honing wordt verhit, hoe meer enzymen intact blijven.

Honing kent 4 belangrijke enzymen:

- **Diastase:** dit breekt zetmeel af. Via speeksel van de bij komt dit enzym in de honing terecht. Volgens de Keuringsdienst van Waren moeten in 1 mg honing minstens 8 eenheden diastase voorkomen.
- **Invertase** zet suiker om in glucose en fructose. Er geldt geen officiële grenswaarde, in Duitsland moet het getal boven de 7 liggen. Het is gevoeliger voor verhitting dan diastase.
- **Glucose-oxydase:** dit enzym werkt remmend op bacteriën. Er zijn geen kwaliteitseisen gebonden aan de aanwezigheid.
- **Katalase** is een enzym dat waarschijnlijk niet door de bijen wordt geproduceerd maar afkomstig is van sommige planten. Het blokkeert de werking van glucose-oxydase.

De invloed van verwarming:

bij verwarming tot 40°C gebeurt er in 24 uur nauwelijks iets met het diastase- en het invertasegetal. Bij verhitting tot 60°C is het diastasegetal na 24 uur gehalveerd, het invertasegetal loopt terug van 25 naar 5 eenheden per mg. Bij verhitting in de magnetron zijn de enzymen in 3 minuten geheel verdwenen. Honing mag dus nooit in de magnetron verhit worden.

De werking van glucose-oxydase: Het enzym werkt in op de glucose in de honing. In verbinding met water en zuurstof ontstaat gluconzuur + waterstofperoxide. Dit gebeurt niet in de honing, maar pas als de verdunning voldoende is, zoals tijdens het eten. Waterstofperoxide werkt desinfecterend op bijvoorbeeld keelontsteking, waarbij flavonoiden (anti-oxidanten) in de honing de werking nog versterken.

Waterstofperoxide kan worden gemeten met een speciale meetstrip (te koop bij Boom, Meppel). De strip is niet speciaal ontwikkeld voor honing en de test is dan ook niet waterdicht. Als er geen waterstofperoxide kan worden gemeten betekent dat niet dat de honing verhit is maar kan ook katalase bevatten of vitamine C. De test kan alleen positief toegepast worden: als waterstofperoxide wordt gemeten, dan is de honing goed.

Nadat nog enkele vragen om toelichting zijn beantwoord door de drie inleiders, kan de bijeenkomst worden besloten met de mededeling dat de commissie Honing van plan is volgend jaar een symposium aan honing te wijden.

Verslagen Hoofdbestuur

Heyta van der Reijden-Rynja

HB-vergadering 5 juli

Het HB was op 5 juli jl. uitgenodigd bij Rijk Zwaan, het zaadteeltbedrijf waar Bas van Kuijk, hoofdbestuurslid, werkt. Na een interessante rondleiding door de kassen en over het terrein vond een brainstorm plaats over enkele discussiepunten rond het beleidsplan, waarbij door het HB een aantal adviseurs was uitgenodigd.

Conclusies daarbij waren ondermeer dat de VBBN haar beleid niet zal richten op een aparte groep hobby-imkers of uitsluitend professionele imkers. Alle groeperingen imkers moeten zich thuis blijven voelen bij de VBBN. Op het gebied van Onderwijs blijft het twee-sporenbeleid van kracht: waar de samenwerking met AOC's goed is, kan dat zo blijven. In gebieden waar het moeilijk is om cursussen van de grond te krijgen zal ingegrepen moeten worden in de vorm van een cursus in eigen beheer.

Bijenweide: dhr. F. Janssen houdt zich bezig met de advisering op het gebied van braaklegging, daar wordt steeds meer mogelijk en duidelijk. Door de VBBN is het initiatief genomen tot de oprichting van het Platform 'bloeiend groen in de woonomgeving', hetgeen onder meer heeft geresulteerd in participatie in het 'Land van Weldadigheid' te Frederiksoord (zie verdere berichten hierover in 'Uit de PC van de voorzitter'). De resultaten van deze brainstorm zijn meegenomen in het Beleidsplan '96-'99, dat op 30 september is voorgelegd aan de groepsbesturen.

HB-vergaderingen 30 augustus en 15 september Apimondia

De voorzitter heeft het Apimondiacongres in Lausanne bezocht. Hij was erg onder de indruk van het geheel en de sfeer, maar raadt het HB af om te proberen het congres ooit in Nederland te organiseren.

Algemene Ledenvergadering

De AV 1996 wordt gehouden op 23 maart in het WICC/IAC gebouw te Wageningen. Het officiële gedeelte zal zich weer beperken tot de ochtend, wel wordt er op velerlei verzoek een koffiepauze ingelast halverwege de morgen.

's Middags zal het Bijenhuis geopend zijn en kan er koffie en een lunchpakket gekocht worden. In de hal zullen stands worden neergezet met informatie over de diverse commissies van de VBBN.

Kandidaten HB-lidmaatschap

De heren Vunderink, Janssen en Van de Broek zijn statutair aftredend. Zij stellen zich alle drie herkiesbaar. Belangstellenden kunnen tot en met 31 december solliciteren bij de sollicitatiecommissie, p/a algemeen secretariaat.

100-jarig bestaan VBBN

De tekst van het boek is klaar. Er is een drukker gekozen, nu moeten alleen nog illustraties bij elkaar gezocht worden. Het boek zal eind 1996 bij de drukker worden aangeleverd, en uitkomen in het voorjaar van 1997. De aanbiedingen zullen rond oktober 1997 plaatsvinden, de officiële verjaardag van de VBBN.

Bijeenkomst groepen / HB 30 september

Mededelingen

- Dataplanning groepsvergaderingen: de voorzitter vraagt de groepen om hun groepsvergaderingen ná de vergadering van groepen met HB te houden, in oktober en november. In februari-maart, als de agenda en stukken voor de AV zijn verstuurd, kunnen nogmaals groepsvergaderingen plaatsvinden ter voorbereiding van de AV.
- Het HB heeft dhr. H. Wubbolts benoemd als voorzitter van de Jubileumcommissie. De huidige voorzitter, dhr. K. Pieters, heeft een plan opgesteld voor de productie van een CD-i. Dit zal veel voorbereidingstijd vergen. Dhr. Wubbolts zal de voorbereiding van de verdere viering op zich nemen.
- Dhr. J.A.T. Hoogstede, kunststraafabricage en markten, is helaas definitief afgekeurd vanwege rugklachten. Het bestuur zal nog op gepaste wijze afscheid van hem nemen.
- De kunststraatmachine dreigt het te begeven. Het HB zal aan de AV mandaat vragen om een nieuwe machine aan te schaffen als reparatie onmogelijk blijkt.
- Ingekomen brief dhr. M. Hallmans: hij is het niet eens met de beslissing van de Bedrijfsraad voor visuele Amerikaans vuilbroed (AVB)-controle. De voorzitter zal de inhoud van de brief doorgeven aan de AVB-commissie.
- Op 27 januari 1996 wordt de jaarlijkse koninginneteeldag gehouden bij de Universiteit van Utrecht.

Beleidsplan 1996 - 1999

Onderwijs:

De vergadering is het ermee eens dat het cursusmateriaal door het hele land hetzelfde moet zijn, en dat een goede kwaliteit van het onderwijs gewaarborgd moet zijn. Het HB houdt vast aan een twee-sporenbeleid, om gereed te zijn als het landbouwonderwijs verder afkalft.

Het verbeteren van de resultaten van het bijhouden: De VBBN gaat deelnemen aan een project in Frederiksoord (Drenthe) over natuurbeheer en natuurvriendelijk tuinieren. Het wordt aangegrepen als een goede vorm van PR.

Bijgezondheidszorg:

De verantwoordelijkheid van de VBBN richt zich op het hygiënisch imkeren. Als de teams worden ingeschakeld bij screening komen de kosten voor rekening van de RVV. De gemaakte opmerkingen zullen in het beleidsplan verwerkt worden.

Contributieverhoging

Besloten wordt om in de AV van 1996 een contributieverhoging van f15,- voor te stellen om de verhoging van de algemene kosten te dekken.

Notitie over kwartaalblad

Het HB stelt voor om als extra service naar meer geïnteresseerde imkers een wetenschappelijk getint kwartaalblad uit te geven waarop imkers een abonnement kunnen nemen tegen kostprijs.

De voorzitter concludeert naar aanleiding van de reacties dat het HB groen licht heeft gekregen om het idee verder uit te werken.

Jubileumviering

Dhr. K. Pieters heeft een tussenrapport uitgereikt waarin hij zijn plannen uiteenzet voor de ontwikkeling van een CD-i als blijvend effect van de jubileumviering. Daarvoor is de aanschaf van vijf computers met interactief scherm nodig. Hij zal trachten sponsors te vinden. Gebruik van het middel: scholen, braderiën, imkersverenigingen, musea, vaste exposities. De vergadering is enthousiast vóór het plan. Hij zal het plan op de AV uitleggen en de subverenigingen vragen een bepaald bedrag te investeren.

Rondvraag

- Dhr. Janssen dankt alle groepen voor het verzamelen van de honingmonsters voor AVB-onderzoek.
- Dhr. Meeuwenoord informeert naar de verzekering tegen aansprakelijkheid voor groepsbesturen. Dhr. B. van Westhreenen antwoordt dat hij een stuk zal produceren vóór het eind van het jaar.
- Datum volgende vergadering groepen/HB: zaterdag 27 april 1996

Onderscheidingen in 1995**Marga Canters**

In 1995 zijn weer diverse ere- en verenigingsspelden, oorkonden en erekorfjes uitgereikt. Deze onderscheidingen worden toegekend als een blij van waardering voor een langdurig lidmaatschap (verenigingsspel en/of oorkonde) of bestuurslidmaatschap (erespel) of voor verdiensten op landelijk niveau (erekorfje). Het Hoofdbestuur van de VBBN wil de leden die hiervoor in aanmerking kwamen nogmaals danken voor hun inzet voor de Vereniging. De namen van ontvangers van een erespel zijn vet en die van ontvangers van een erekorfje zijn bovendien in hoofdletters gedrukt.

Apeldoorn: J. Nieuwenhuis

Appingedam: **D. Schrikkema**

Assen: O. de Meijer, A.J. Otten

Bennekom: L. Rozeboom (oork.)

Bergen op Zoom: M.J. de Groen, P.J. Koopman (oork.)

Bergum: **J.W. Hartsuiker**

Boskoop: J.M.L. de Frankrijker, **T. Langerak**

Brummen: **H.A.F. Sloot, G. Hannink**

Bunnik-Houten: M. Biel, A. de Roon,

A. de Leeuw, H.A. v.d. Grind, H.A. van Dam

Eerbeek: M.F. Veldhoen

Elst: C.L. Jansen, J. Jacobs (sp. + oork.), **W. Hulscher**

Elspeet: **W. van Bronswijk, G. v.d. Bosch, G. van 't Slot** (oork.)

Enschede: **G. Henseler (HB), H.H. Schutte Jzn** (oork.)

Den Haag: J.E.A. HERTSIG

Heerde: **A. Hottinga, W. v.d. Beek**

Hardenberg-Grambergen: **J. Hans**

Holten: **H.J. Scholten**

Hoogeveen: J. Kattouw, W. Dekker, R. Smit (oork.)

Hulst: P.R. VAN ASSCHE

Kampen: **mw. A. van Donge**

Laren (Gld): **J. Hissink**

Made: **W. Butter, J. Vriends, H. Oomen, T. de Zeeuw**

Musselkanaal: G. Smilde

Noord-Hollands Midden: **P. Stoop**

Noord- en Zuid-Beveland: **P.M. Wondergem**

Ooststellingwerf: **W.J.M. Sjouke**

Ruinen: **J. Mansier**

Sneek: E.J. Bootsma, W. Kuipers, A. Kuperus,

E. de Graaf

Steenwijk: J. Groenink

Vaassen: G.J. Logtenberg

Varsseveld: A. de Boer, H.M. Messink, J.A. Jansen,

J. Masselink, **J.G. Leneman**

Vechstreek: H.M. Aalderink, **mw. A.H. Hartman**

Velp: **M. Simon**

Voorthuizen: **W. V.D. HOEVEN (HB)**

Westerwolde: **J. Tolhuis** (sp. + oork.)

Winschoten: F. Meijer, **T. v.d. Molen, R.J.H. Heuving**

Winterswijk: J.Th. Grievink, G.H. Hijink, A.J. Ooyman,

P.W. Strooper, H.J. Wiggers, W.K. Geense,

J.W. Wiggers, **H.R. Rotteveel**

HB = Hoofdbestuurslid

(oork.) = ontvanger van oorkonde

(sp. + oork.) = ontvanger van verenigingsspel én oorkonde

Uit de PC van de voorzitter**Dick Vunderink**

Ik mocht als eerste spreker de spits afbijten op de VBBN-Onderwijsdag in Rotterdam. Daar sta je dan als niet-onderwijsman. Nou ja, 15 jaar de Opleidingsafdeling van de bank gerund, maar ja, toch geen echte onderwijzer. Check dat overigens niet bij mijn kinderen!

Ik heb om te beginnen een aantal laden opengetrokken van wat ons niet zinde. Ná mij spraken enkele mensen uit de het landbouwonderwijs. Dat bleek een goede greep van de organisatoren. Nu kregen we in één keer een compleet beeld van de organisatie achter het bijteeltonderwijs. Een beeld dat we nog steeds niet te pakken konden krijgen. En we ontmoetten de bereidheid om met elkaar te kijken hoe wij onze bezwaren en hun mogelijkheden op elkaar kunnen afstemmen. Ik zeg daarmee nog niet dat alles wel goed zal komen met onze cursussen - soms blijkt dat al heel goed te gaan - maar we hebben nu kans op invloed.

Ik bezocht de NCB-Studiedag. Goed georganiseerd en gevarieerde onderwerpen aan de orde. En zo'n dag leent zich altijd weer om deze en gene te ontmoeten en wat meningen te peilen of afspraken te maken.

De Werkgroep Amerikaans vuilbroed (AVB) vergaderde en rapporteerde over enkele onderzoeken: een bijna voltooid onderzoek van honingmonsters uit het hele land, waarbij het lijkt dat er geen AVB-sporen zijn aangetroffen, en een onderzoek naar ontsmetting via Gammastraling dat ook een positief resultaat geeft. Maar daarmee zijn we er nog niet. We moeten nog diverse haken en ogen aan de hele procedure uitzoeken. De werkgroep gaat ook proberen gemeenschappelijkheid te

krijgen in de discussie over de juiste preventiemaatregelen.

We vergaderden met de Bedrijfsraad en het Landbouwschap (LBS).

Om te beginnen met het laatste. U hebt allemaal kunnen lezen dat het een spannende tijd is voor het LBS. Vooral veel onzekerheid voor de mensen die er werken. Ook voor ons, want het is ons enige formele kanaal met de overheid. En in de laatste discussies over de Ambrosiushoeve hebben we steun gehad van dit kanaal. Hoe het zal lopen is nu nog onbekend.

In de Bedrijfsraad uiteraard veel aandacht voor de verdubbeling van de bijdrage aan de Ambrosiushoeve. De ANI en de LLTB zijn er al uit. Bijna volledige instemming van de leden. ABTB, NCB en VBBN moeten de discussie nog aan. Ons Hoofdbestuur overweegt een brief te sturen aan alle leden om hen goed te informeren over wat er speelt.

Er was geen eenstemmigheid over een algemene registratiekaart van de Bedrijfsraad voor alle imkers. Elke organisatie maakt zijn eigen kaart.

Terug naar de VBBN. Ik moet helaas vermelden dat onze medewerker Johan Hoogstede ons moet verlaten wegens afkeuring. Hij 'gaat de WAO in' en dat is voor hem als grote actieveling niet makkelijk. Hij werkte 23 jaar in het Bijenhuis als de expert in de kunstraatproductie en als vertrouwde steun voor velen op de markten. Wij ervaren beiden dit vertrek als een groot gemis.

Plezierig is het goede resultaat van de afdeling Handel maar daarvoor hebben we ook die mooie zomer laten aanrukken. Wij weten nu dat wij goede maatjes met het KNMI moeten blijven.

Of zou het komen door mijn nieuwjaarswensen van vorig jaar?

Zullen we het dan nog maar eens proberen?

U allen namens het HB een goed 1996 toegewenst en als het kan, nog zo'n zomer als die van 1995.

Op 29 oktober jl. is op 44-jarige leeftijd ons trouwe lid

CHRIS KOOL

na een slopende ziekte overleden.

Chris was altijd bereid de helpende hand te bieden en onze vereniging betreurt het ten zeerste hem te moeten missen.

Zijn moeder en broers wordt veel sterkte toegewenst om dit zware verlies te dragen en te verwerken.

Bestuur en leden
ABTB afdeling Ugchelen

Op 22 oktober is op 63-jarige leeftijd overleden onze collega-imker

HAR MARCUS

We zullen hem en de vrolijkheid en humor die hem omringde missen.

Ons medeleven gaat uit naar zijn vrouw en kinderen. Wij wensen hen veel sterkte toe in de komende tijd.

Bestuur en leden
LLTB bijenvereniging Leudal

Op 8 november 1995 is op 66-jarige leeftijd overleden

WILLEM JOHAN SCHUT

Vele jaren heeft Wim onze verenigingsavonden bezocht. Wij hebben hem leren kennen als een blijmoedig collega. Als actief en gewaardeerd imker zullen wij ons Wim herinneren.

Wij wensen zijn familie veel sterkte toe bij het verwerken van dit verlies.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Varsseveld e.o.

Op 4 november 1995 is op 78-jarige leeftijd overleden

LAMBERTUS JOHANNES ZIELTJENS

Bart, zoals wij hem noemden, is zijn leven lang een imker in hart en nieren geweest.

Wij zullen hem op onze bijeenkomsten missen. Wij wensen zijn vrouw en kinderen sterkte toe.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging IJsselstein e.o.

Ons lid, de heer

B. ZONDERVAN

uit Zwolle is geheel onverwachts overleden. De heer Zondervan heeft verleden jaar met zeer veel succes de korfvlecht cursus geleid en zou juist in deze maand wederom starten met twee groepen aspirant-korfvlechters. Het heeft helaas niet zo mogen zijn. Wij zullen hem in onze herinnering houden als een vriendelijk en behulpzaam mens. Onze deelneming gaat uit naar zijn vrouw en kinderen.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Wezep-Hattum

Koninginneteeltdag, 27 januari, in Utrecht

De koninginneteeltdag, dit jaar bij de Rijksuniversiteit Utrecht, begint op 27 januari om 09.30 uur. De lezingen en discussies vinden plaats van 10.00 uur tot ca. 15.30 uur. Graag zelf een lunchpakket meenemen. Bijdrage f 10 per persoon.

De dag wordt gehouden in een collegezaal van het Went-gebouw (in de volksmond 'de Ponskaart'), Sorbonnelaan 16, De Uithof, Utrecht. Het uit witte tegels opgetrokken gebouw is gemakkelijk te herkennen door zijn afwijkende kubusvorm.

Het gebouw is te bereiken vanaf Utrecht Centraal station met buslijn 12. Per auto, neem op de A27 de afslag Amersfoort. Direct na deze afslag neemt u afslag 'De Uithof'. Volg op de Uithof de parkeerroute. Bij het gebouw is een parkeerterrein.

Sprekers:

J. Beetsma: Onderzoek naar opruimgedrag bij verschillende bijenrassen

R. Kakes De praktijk van AVB-preventie bij koninginneteeltactiviteiten in 1995

J. Otten: Koninginneteelt voor beginners en gevorderden.

(Het middagprogramma is geheel gewijd aan de bij de koninginneteelt zo belangrijke controle op Amerikaans Vuilbroed)

J. Veenhof: Klinische controle op aanwezigheid van AVB

M. Hallmans: Diagnostisch laboratoriumonderzoek naar AVB door middel van honingmonsters.

J. Bongers van het ID-DLO (voorheen CDI): Onderscheidend vermogen van bacteriologisch onderzoek in honing en raat.

De kleur van de voorpagina van Bijen

Joop Beetsma, hoofdredacteur

Na geel, rood groen en blauw, zou dit jaar de kleur van de band op het omslag van Bijen wit of zilverkleurig moeten zijn. In een gesprek met de drukkerij bleek dat een zilverkleurige band sterk prijsverhogend zou werken omdat zilverinkt erg duur is. Bovendien zou het drukproces extra tijd kosten om dat het drukwerk een dag langer moet drogen.

Uit het overleg met de vormgever, Jelle de Gruyter, kwam naar voren dat een witte of lichtgrijze band de voorpagina erg saai zou maken. Om deze redenen hebben wij besloten om de 'gekleurde' band dit jaar weg te laten en de afbeelding over de gehele hoogte van de voorpagina door te laten lopen. De witte kleur vindt u terug in de witte letters **bijen**. In het geval dat de bovenkant van deze afbeelding erg licht is, zullen de letters **bijen** (licht-) grijs worden.

Wij hopen dat de lezers dit een goede oplossing van het kleurprobleem vinden.

